

ONGELIJK MAAR EERLIJK

Deel twee: focus op de makers

Een onderzoek naar de praktijk rond het vergoeden van literaire auteurs, literaire vertalers, illustratoren en literaire managers in Vlaanderen

door dr. Kila van der Starre

in opdracht van het **BoekenOverleg** en met steun van het Overleg Literaire Organisatoren, Vlaams-Nederlands Huis deBuren, Vlaamse Auteursvereniging en Literatuur Vlaanderen

mei 2022

ONGELIJK MAAR EERLIJK: FOCUS OP DE MAKERS	1
1 Inleiding en onderzoeksopzet	1
Definities	2
Opzet	2
Respondenten	3
2 In gesprek met literaire makers	5
Gemiddelde vergoeding	5
Onkosten	5
Factoren	5
Onbezoldigd werk	6
Werken voor de media	6
Genres	7
Opdrachtgevers	7
Transparantie	9
Literaire opdrachten	9
Vertaalopdrachten	9
Onderhandelen	10
Literaire managers	11
Vlaanderen en Nederland	12
Betalingstermijn	12
Subsidies voor auteurslezingen	13
Vragen stellen	13
Auteursrechtenvergoeding en prestatievergoeding	14
3 Conclusies en adviezen	14
Paradigmashift	14
Literaire managers	15
Subsidies voor auteurslezingen	16
Vertalers	16
Vlaanderen en nederland	17
Vragen stellen	17
Gender	17
Onderling contact	17
Steun en advies	17
Indexering	17
4 Vervolgonderzoek	18
BIJLAGE 1: RICHTVRAGENLIJST VOOR DE ENQUÊTE	19
BIJLAGE 2: REACTIE LITERATUUR VLAANDEREN	24

ONGELIJK MAAR EERLIJK: FOCUS OP DE MAKERS

Een onderzoek naar de praktijk rond het vergoeden van literaire auteurs, literaire vertalers, illustratoren en literaire managers in Vlaanderen

1 INLEIDING EN ONDERZOEKSOPZET

Dit onderzoeksrapport is het vervolg op het rapport [*Ongelijk maar eerlijk. Een onderzoek naar de praktijk rond het vergoeden van literaire auteurs, literaire vertalers en illustratoren in Vlaanderen*](#) dat in maart 2021 gepubliceerd werd. Net als dat onderzoek, werd dit vervolg door neerlandicus en literatuurwetenschapper dr. Kila van der Starre (naast zelfstandig letterkundige verbonden aan de Universiteit Utrecht) uitgevoerd in opdracht van Overleg Literaire Organisatoren (OLO), Vlaams-Nederlands Huis deBuren, Vlaamse Auteursvereniging (VAV) en Literatuur Vlaanderen. In het eerste rapport lag de focus op het perspectief van de opdrachtgevers en bestond de groep respondenten uit medewerkers van literaire organisaties, bibliotheken, boekhandels, scholen en meer. In dit rapport ligt de focus op de makers en zijn de respondenten literaire auteurs, literaire vertalers, illustratoren en literaire managers.

Beide onderzoeksrapporten kwamen tot stand in het kader van de groeiende aandacht voor *fair practice* en *fair pay* in de culturele sector. Zo stonden die thema's centraal in een debat op het congres van de Vlaamse Auteursvereniging in december 2019. Naar aanleiding daarvan namen de literaire organisaties met een meerjarige overeenkomst met Literatuur Vlaanderen (LOLV) het initiatief om aan een engagementsverklaring te werken voor het correct vergoeden van schrijvers, vertalers, redacteurs, presentatoren, moderatoren en andere kunstenaars. De afspraken in dat document werden gebaseerd op de principes van het *Handvest voor de podiumkunstenaar*, de aanbevelingen wat betreft minimumvergoedingen van de VAV en Scam, en de expertise van de literaire organisaties Passa Porta, PEN Vlaanderen, Poëziecentrum, Villa Verbeelding en VONK & Zonen. De verschillende etappes werden telkens tijdens de vergaderingen van het Overleg Literaire Organisatoren met de grotere groep literaire organisatoren besproken en de samenvattende versie werd voorgesteld in september 2020.

Daarnaast hebben beide onderzoeksrapporten als doel de door LOLV opgestelde basisprincipes van een sterker fundament te voorzien en daarmee *fair practices* concreter in de praktijk te kunnen brengen. De opdrachtgevers willen als bondgenoot van literaire auteurs, literaire vertalers en illustratoren de professionalisering van het middenveld versterken en *good practices* doorvoeren in de letterensector. Deze wens werd uitgesproken tegen de achtergrond van de bredere aandacht voor dit onderwerp in de kunstensector als geheel, nadat in juni 2020 *Juist is juist* werd gelanceerd, een kennisplatform dat heldere en eerlijke principes en praktijken definieert voor samenwerkingen in de Vlaamse kunstensector ([Juistisjuist.be](#)). Het Overleg Kunstenorganisaties (oKo) spande zich voor deze *charter fair practices* in, samen met partners en experts uit de sector.

Dit rapport is op 20 april 2022 besproken op het BoekenOverleg in Antwerpen en op 22 april 2022 besproken tijdens een bijeenkomst van het OLO in Brussel. De titel van beide onderzoeksprojecten en -rapporten, *Ongelijk maar eerlijk*, is geïnspireerd op de titel van een boek van Marc De Vos, hoogleraar Arbeidsrecht UGent, waar deBuren in november 2016 aandacht aan besteedde tijdens een evenement in Brussel: *Ongelijk maar fair* (2015).

DEFINITIES

- Met **literaire auteur** (in het vervolg ook ‘auteur’) worden auteurs bedoeld die zichzelf beschouwen als literaire auteurs, in uiteenlopende genres (proza, poëzie, non-fictie, jeugd, strip, theater etc.). Dit kunnen zowel auteurs zijn die beurzen van Literatuur Vlaanderen ontvangen als auteurs voor wie dit niet geldt.
- Met **literaire vertaler** (in het vervolg ook ‘vertaler’) worden vertalers bedoeld die zichzelf beschouwen als literaire vertalers, in uiteenlopende genres (proza, poëzie, non-fictie, jeugd, strip, theater etc.), van uiteenlopende talen naar het Nederlands en van het Nederlands naar uiteenlopende talen. Dit kunnen zowel vertalers zijn die beurzen van Literatuur Vlaanderen ontvangen als vertalers voor wie dit niet geldt.
- Met **illustratoren** worden illustratoren, stripauteurs en graphic novelists bedoeld die werk maken bij literaire teksten, in uiteenlopende genres (proza, poëzie, non-fictie, jeugd, strip, theater etc.). Het gaat dus niet om bijvoorbeeld illustraties die enkel dienen als promotiebeelden voor literaire optredens. Dit kunnen zowel illustratoren zijn die beurzen van Literatuur Vlaanderen ontvangen als illustratoren voor wie dit niet geldt.
- Met **literaire manager** (ook wel literaire curator en literaire bemiddelaar) worden mensen bedoeld die zichzelf beschouwen als literaire manager (of curator of bemiddelaar) en in die rol auteurs ondersteunen in hun schrijverschap. Die ondersteuning kan bijvoorbeeld bestaan uit het meedenken over de planning van opdrachten, optredens en schrijfperiodes, het meedenken over het schrijverschap en de creatieve ontwikkeling, het onderhandelen over vergoedingen en voorwaarden, het uitvoeren van administratieve taken en het beantwoorden van mails.
- De enquête richt zich op literaire optredens en opdrachten van literaire auteurs, literaire vertalers en illustratoren (in het vervolg ook ‘makers’) die **woonachtig zijn in Vlaanderen**.
- Met **literaire optredens** (in het vervolg ook ‘optreden’) wordt bedoeld: literaire auteurs, literaire vertalers en illustratoren die iets op een podium doen, zoals uit eigen werk voordragen, geïnterviewd worden, in een panel plaatsnemen of op het podium een tekst of illustratie improviseren. De optredens kunnen zowel offline als online zijn en zowel live als vooraf opgenomen.
- Met **literaire opdrachten** wordt bedoeld: literaire auteurs, literaire vertalers en illustratoren die in opdracht iets nieuws maken/creëren, zoals een nieuwe literaire tekst, een nieuwe literaire vertaling of een nieuwe illustratie bij een literaire tekst. De opdrachten kunnen leiden tot zowel papieren publicaties, online publicaties als voorgedragen teksten.
- De **periode** die bevraagd werd in de enquête is 2018, 2019, 2020 en 2021 (tot en met september). Omdat 2020 en 2021 door Covid abnormale jaren zijn geweest, vaak met minder optredens dan normaal en allerlei andere organisatorische veranderingen, is met de respondenten vooral over de jaren 2018 en 2019 gesproken.

OPZET

Dit onderzoek bestaat uit twee delen: een databaseonderzoek en een enquêteonderzoek. Het databaseonderzoek is verricht in een bestand met een overzicht van de auteurshonoraria die in 2019 betaald zijn aan Vlaamse makers in het kader van de gesubsidieerde auteurslezingen van Literatuur Vlaanderen (een subsidie van 100 euro per lezing). Hetzelfde bestand is gebruikt voor het databaseonderzoek voor het eerste rapport, *Ongelijk maar eerlijk. Een onderzoek naar de praktijk rond het vergoeden van literaire auteurs, literaire vertalers en illustratoren in Vlaanderen*, dat in maart 2021 gepubliceerd werd. Dit keer werden de gegevens echter gedetailleerder uitgesplitst door Literatuur Vlaanderen in type opdrachtgever en vergoeding per lezing, met extra aandacht voor

dagvergoedingen die makers kregen voor meerdere lezingen op één dag. Op die manier is een nog genuanceerdere analyse van de data gemaakt dan in het eerste rapport. In het eerste rapport werd ook gebruik gemaakt van een andere database, namelijk een lijst met geannuleerde auteurslezingen (maart-augustus 2020) waarvoor via het Covid-noodfonds van Literatuur Vlaanderen compensatie werd aangevraagd door Vlaamse makers, opgedeeld in genre, type optreden, type organisator en hoogte van de vergoeding.

De enquête betreft een kleinschalig onderzoek onder literaire auteurs, literaire vertalers, illustratoren en literaire managers in Vlaanderen naar de praktijk rond betalingen voor literaire optredens en literaire opdrachten. Dr. Kila van der Starre nam in juli, augustus en september 2021 de enquête af onder 18 respondenten, in de vorm van online videogesprekken.

RESPONDENTEN

De respondenten werden gecontacteerd per mail. De keuze werd gebaseerd op de bekende contacten in de netwerken van OLO, deBuren, de VAV en Literatuur Vlaanderen. Er zijn meer respondenten gecontacteerd dan er uiteindelijk hebben deelgenomen aan het onderzoek. De redenen dat gecontacteerden niet deelnamen aan het onderzoek waren geen respons of nauwelijks tot geen opdrachten of lezingen gedaan. De respondenten namen vrijwillig mee aan de enquête. Dr. Kila van der Starre voerde de gesprekken op basis van een richtvragenlijst, die is opgenomen in Bijlage I.

	Naam respondent	Type maker	Aantal jaar actief	Aandeel literaire inkomsten in totaalinkomsten	Aantal publicaties, optredens, workshops en/of opdrachten
1	Benjamin Leroy	Illustrator (jeugdboeken en stripboeken)	Sinds 2003	100%	In totaal 32 boeken geïllustreerd. Ongeveer 40 optredens en workshops per jaar en enkele losse opdrachten.
2	Yule Hermans	Illustrator (jeugdboeken)	Sinds 2018	20% (naast werk als docent)	In totaal 3 boeken geïllustreerd. Ongeveer 3 workshops per jaar en enkele losse opdrachten.
3	Tom Lanoye	Literair auteur (romans, theaterteksten, poëziebundels, columns, essays, filmscripts)	Sinds 1985	100%	In totaal meer dan 60 boeken en theaterteksten gepubliceerd. Ongeveer 100 optredens per jaar en enkele losse opdrachten.
4	Lindah Nyirenda	Dichter (vooral slampoëzie)	Sinds 2013	15% (naast werk als acteur en daarvoor als docent)	Opgenomen in één bloemlezing. Ongeveer 12 optredens en workshops per jaar.
5	Annelies de hertogh	Vertaler (Literaire fictie en non-fictie van het Russisch en Engels naar het Nederlands)	Sinds 2013	100% freelancer (50% vertalen en 50% redactiewerk)	In totaal 10 boeken vertaald. Ongeveer één workshop per jaar en enkele losse opdrachten.
6	Bart Moeyaert	Literair auteur (romans, poëziebundels,	Sinds 1983	100%	In totaal 30 boeken gepubliceerd. Ongeveer 100

		kortverhalen, theaterteksten, scenario's, vertalingen)			optredens per jaar en enkele losse opdrachten.
7	Bart Van Loo	Literair auteur (non-fictie)	Sinds 2001	100%	In totaal 8 boeken gepubliceerd. Tientallen lezingen per jaar, theatertours en enkele losse opdrachten.
8	Luk Van Haute	Vertaler (Japanse romans, kortverhalen, essays, poëzie, non-fictie, literaire thrillers naar het Nederlands) en auteur (non-fictie over Japan)	Sinds 1996	66% (naast werk als docent aan universiteit)	In totaal 30 boeken vertaald en 2 boeken zelf geschreven. Ongeveer 12 lezingen en workshops per jaar en ongeveer 5 losse opdrachten per jaar.
9	Katelijne De Vuyst	Vertaler (romans in het Frans en poëzie in het Frans, Engels en Grieks naar het Nederlands)	Sinds 1996	95%	In totaal 85 boeken vertaald, daarnaast losse gedichten, catalogi, museumteksten en artikelen vertaald. Ongeveer 10 lezingen en workshops per jaar.
10	Wim Peumans	Literair auteur (non-fictie)	Sinds 2019	Nu in bijberoep, binnenkort hoofdberoep	In totaal 4 boeken gepubliceerd, waarvan 2 wetenschappelijk en 2 literaire non-fictie. Tiental lezingen en freelance schrijfp opdrachten per jaar.
11	Carmien Michels	Literair auteur (poëzie, kortverhalen, romans, muziektheater)	Sinds 2013	95%	In totaal 4 boeken gepubliceerd. Ongeveer 125 optredens en workshops per jaar, daarnaast losse (schrijf)opdrachten, moderatie, presentatie, coaching, lesgeven, commissielid, bestuurslid, curator.
12	Peter van den Ende	Illustrator (graphic novels, prentenboeken/ beeldverhalen)	Sinds 2019	100%	In totaal 3 boeken geïllustreerd. Ongeveer 15 lezingen en workshops per jaar en enkele losse opdrachten.
13	Hilde Smeesters	Literair auteur (jeugdliteratuur)	Sinds 1996	100%	In totaal 150 boeken gepubliceerd. Tientallen lezingen en workshops per jaar.
14	Sofie Leyts	Literair auteur (jeugdliteratuur)	Sinds 2018	50% (naast werk als bibliotheek-medewerker)	In totaal 4 boeken gepubliceerd, waarvan 3 jeugdboeken. Enkele workshops per jaar.
15	Bert Moerman	Literair auteur (romans en columns)	Sinds 2016	20% (naast werk als scenarist)	In totaal 2 boeken gepubliceerd. Enkele artikelen per jaar.

16	Michaël Roumen	Literair manager	Sinds 2014	100%	Literair manager van 9 auteurs, waarvan 3 woonachtig in Vlaanderen. De Vlaamse auteurs treden bij elkaar genomen ongeveer 160 keer per jaar op, plus tientallen schrijfp opdrachten.
17	Ellen Van Tichelt	Literair manager	Sinds 2016	100% (30% als literair manager, 70% als producent)	Literair manager van 7 auteurs die woonachtig zijn in Vlaanderen. De auteurs treden bij elkaar genomen ongeveer 550 keer per jaar op, plus tientallen schrijfp opdrachten.
18	Sigrid Bousset	Literair curator en bemiddelaar	Sinds 2015	50% (naast opdrachten in podiumkunsten en auteur)	Literair bemiddelaar van 4 auteurs die woonachtig zijn in Vlaanderen: voor 1 al het managementwerk en voor de overige 3 vooral coaching en onderhandelingen met uitgevers.

2 IN GESPREK MET LITERAIRE MAKERS

GEMIDDELDE VERGOEDING

De vaakst genoemde vergoeding voor een optreden onder de respondenten is 350 euro. Door velen wordt 250 euro als minimum genoemd. De ondervraagde makers die al jaren veel erkenning krijgen, ontvangen voor een optreden hogere bedragen: tussen de 500 en 1.250 euro, met uitschieters (uitsluitend in commerciële contexten) van 2.500 euro. Vooral jeugdauteurs lijken akkoord te gaan met lagere bedragen, zoals 200 euro voor een lezing en 150 euro voor een workshop. Hierbij moet opgemerkt worden dat jeugdauteurs wel vaak meerdere lezingen en/of workshops op een en dezelfde locatie op één dag verzorgen. Hieronder wordt uitgebreider ingegaan op deze kwestie.

Uit het eerste rapport bleek de gemiddelde vergoeding voor een optreden van een literaire auteur, illustrator of vertaler in Vlaanderen tussen de 250 en 300 euro te liggen (exclusief reis- en andere kosten). Bovendien bleek de gemiddelde vergoeding door commerciële organisaties en bij grote gesubsidieerde organisaties hoger te liggen dan bij (kleine) gesubsidieerde organisaties; vooral scholen leken weinig budget te hebben om auteurs uit te nodigen.

ONKOSTEN

Alle respondenten geven aan reiskosten te ontvangen, bovenop de vergoeding voor het optreden, behalve soms wanneer ze onbezoldigd werken (zie hieronder). In sommige gevallen worden ook maaltijden en overnachtingen betaald.

FACTOREN

De factor die het vaakst genoemd wordt door makers als bepalend element dat van invloed is op de hoogte van de vergoeding is voorbereidingstijd. Als makers een optreden of workshop kunnen verzorgen waarvoor het format al klaarligt (oftewel: de voorbereiding is al eens uitgevoerd), dan gaan makers sneller akkoord met een lage vergoeding. Verschillende respondenten geven daarnaast

aan dat hoe groter de vrijheid rond een optreden of workshop is, hoe lager de vergoeding kan zijn. Oftewel: hoe groter het aantal beperkingen en voorwaarden een optreden of workshop met zich meebrengt, hoe groter de voorbereidingstijd zal zijn en dus hoe hoger de vergoeding moet zijn om ermee akkoord te kunnen gaan. Een ander belangrijk onderdeel van voorbereidingstijd is reistijd: indien makers ver moeten reizen voor een optreden of workshop, gaan ze over het algemeen minder snel akkoord met een lage vergoeding.

Overige factoren die de respondenten noemen als belangrijk voor het vaststellen van de hoogte van een vergoeding zijn in hoeverre het optreden of de workshop interessant of leerzaam wordt geacht, of het energie zal geven, of het zal bijdragen aan de ontwikkeling en/of het netwerk van de maker zal verrijken (oftewel: 'Wat brengt het mij?'). Indien (sommige van) deze zaken het geval zijn, gaan veel respondenten akkoord met een lagere vergoeding. Mogelijkheden tot boekenverkoop is daarnaast voor sommigen belangrijk, net als de mate van professionaliteit van de organisatie, aangezien onprofessionaliteit veel tijd en energie kan kosten. Daarnaast hanteren sommige jeugdauteurs lagere totaal tarieven als ze meerdere lezingen en/of workshops op een en dezelfde locatie op één dag verzorgen.

Makers zeggen over het algemeen hun bekendheid, de prijzen die ze hebben ontvangen en/of hun aanwezigheid in de media zelden tot nooit te gebruiken als argument voor een hogere vergoeding. Literaire managers geven daarentegen aan dit soms wel te doen (zie hieronder).

Uit het vorige onderzoeksrapport bleek dat het beschikbare budget en de aard van het optreden of de workshop de twee factoren zijn die het vaakst genoemd worden door gesubsidieerde organisaties als bepalende elementen die van invloed zijn op de hoogte van de vergoedingen. De twee factoren die het vaakst genoemd worden door commerciële organisaties zijn de populariteit/bekendheid van de auteur of illustrator (onder andere af te lezen aan de aanwezigheid in de media en de toekenning van literaire prijzen) en de grootte van het verwachte publiek.

ONBEZOLDIGD WERK

Sommige respondenten werken nooit onbezoldigd. Anderen geven aan enkel onbezoldigd werk te verrichten voor goede doelen, vrijwilligersorganisaties, activistische projecten, goede vrienden (bijvoorbeeld op de boekpresentatie van een collega-auteur), de uitgever, of voor de media (zie hieronder). Enkele makers treden gratis in boekhandels op als ze verwachten veel boeken te verkopen. Sommigen maken daarnaast een uitzondering voor enthousiaste leesclubs en een aantal jeugdauteurs werkt weleens onbezoldigd mee aan 'meet & greets' met jonge lezers. Vaak ontvangen makers een fles wijn, een bos bloemen of een bon voor onbezoldigd werk.

Sommige respondenten geven aan dat de helft tot twee derde van de aanvragen die ze ontvangen verzoeken zijn om onbezoldigd te werken. De communicatie hierover vergt veel tijd, energie en frustratie.

WERKEN VOOR DE MEDIA

Vooraf over het verrichten van gratis werk voor de media bestaat veel frustratie onder makers en literaire managers. Wanneer het promotie van een boek betreft, vinden de meeste makers het logisch en dus acceptabel dat er geen vergoeding tegenover bijvoorbeeld een interview staat. In veel gevallen gaan de mediamomenten echter verder dan zelfpromotie en worden makers door radio, televisie, kranten, tijdschriften en/of online platforms niet betaald voor bijvoorbeeld *human interest*

items of zelfs het creëren van nieuw werk. In sommige gevallen wordt er niet eens een reisvergoeding geboden. Aan de andere kant uitten verschillende respondenten zich positief over de wijze waarop verschillende media tijdens de Covidpandemie voor extra schrijfp opdrachten hebben gezorgd voor literaire makers.

Daarnaast hebben verschillende respondenten slechte ervaringen met media op het gebied van auteursrecht. Aan de ene kant bestaat het probleem dat media – vooral kranten, tijdschriften en online platforms, maar ook televisie en radio – zonder toestemming teksten van makers gebruiken, of makers slechts 30 of 50 euro bieden om al hun rechten af te staan. Aan de andere kant gaan media in het algemeen niet *fair* om met makers. Voorbeelden zijn: media zeggen geregeld kort op voorhand af, wanneer makers soms al tijd hebben besteed aan de voorbereidingen, en makers worden geregeld foutief geciteerd in interviews, zelfs nadat ze de tekst op voorhand mochten inzien en wijzigingen doorstuurden naar de journalist. Verschillende respondenten gaven aan makers te kennen die om deze redenen nooit meer interviews laten afnemen.

GENRES

Sommige makers werken vaak samen met makers in andere genres of hebben samengewerkt met makers die sindsdien van genre zijn veranderd. Zij geven aan hoe ze geschrokken zijn van de (soms grote) verschillen tussen de vergoedingen voor genres. Hierbij vallen vooral de verschillen op tussen auteurs en illustratoren (waarbij de auteurs over het algemeen hogere vergoedingen, vooral wat betreft royalties, zie hieronder, ontvangen dan de illustratoren) en tussen auteurs van boeken voor volwassenen en auteurs van jeugdboeken (waarbij jeugdauteurs beduidend lagere vergoedingen ontvangen dan auteurs die schrijven voor volwassenen). Dit laatste bleek ook al uit het vorige onderzoeksrapport.

OPDRACHTGEVERS

Over het algemeen merken de respondenten op dat commerciële organisaties en service clubs hogere vergoedingen bieden en transparanter onderhandelen dan andere organisaties. Dit bleek ook al uit het vorige onderzoeksrapport. Vooral het contact met organisaties waar weinig tot geen professionals werken, zoals sommige stichtingen, kleine festivals, vrijwilligersorganisaties en leesclubs, vergen veel tijd en energie, terwijl er vaak kleine budgetten tegenover staan (maar over het algemeen wel veel enthousiasme en waardering).

Net als uit de bevraging van de organisatoren blijkt, zijn de gemiddelde vergoedingen vanuit bibliotheken en het lager onderwijs lager dan bij andere opdrachtgevers. Verschillende makers geven aan scholen te adviseren samen te werken met de lokale bibliotheek of het lokale cultuurcentrum, om de kans op een hogere vergoeding en een betere zaal met betere techniek te vergroten. Scholen gaan hier vaak mee akkoord.

Onderstaande tabel is gemaakt op basis van de database met de auteurshonoraria die in 2019 betaald zijn aan Vlaamse makers in het kader van de gesubsidieerde auteurslezingen van Literatuur Vlaanderen. De subsidie van 100 euro per lezing zit in onderstaande bedragen vervat. In het geval van meerdere lezingen per dag, bedraagt de vergoeding per lezing soms minder dan 135 euro. Hieruit blijkt dat makers de laagste vergoedingen ontvangen voor lezingen op scholen en bibliotheken. Dit bleek ook uit het eerste rapport. Opvallend is dat uit onderstaande tabel blijkt dat bij die twee locaties ook de uitschieters horen van laagste en hoogste honorarium per lezing.

Honorarium per lezing in euro's (ongeacht het aantal lezingen per dag)

Type organisatie	Gemiddelde honorarium per lezing	Mediaan honorarium per lezing	Laagste honorarium per lezing	Hoogste honorarium per lezing
Zorginstelling	198	223	160	350
Leesclub	198	223	135	373
Boekhandel	195	221	160	481
Andere	195	221	99	600
Kunstenorganisatie of organisatie voor artistieke werking	190	220	160	400
Cultuurcentrum	190	218	123	550
Socio-culturele vereniging	180	202	135	641
School	160	170	68	600
Bibliotheek	150	150	80	600

Veel makers die lezingen verzorgen op scholen en bibliotheken doen dit meerdere keren op een en dezelfde locatie op dezelfde dag, omdat ze gevraagd worden verschillende klassen achter elkaar te bedienen (en bibliotheken geregeld samenwerken met scholen). Om te bekijken of dit misschien de reden is dat de vergoeding per lezing in scholen en bibliotheken lager is dan bij andere opdrachtgevers is hieronder een overzicht te vinden van het honorarium per dag in euro's per opdrachtgever, ongeacht het aantal lezingen per dag, dus inclusief makers die vaker op één dag op één locatie optreden. Ook hier eindigen scholen en bibliotheken onderaan de lijst. Dat is gezien de bovenstaande observatie dus juist opvallend laag. Wel valt op dat die twee locaties hoge uitschieters hebben als hoogste honorarium per dag.

Honorarium per dag in euro's (ongeacht aantal lezingen per dag)

Type organisatie	Gemiddelde honorarium per dag	Mediaan honorarium per dag	Laagste honorarium per dag	Hoogste honorarium per dag
Zorginstelling	347	300	160	350
Leesclub	347	300	135	373
Boekhandel	344	300	160	961
Andere	343	300	160	600
Kunstenorganisatie of organisatie voor artistieke werking	341	300	160	550
Cultuurcentrum	338	300	200	960
Socio-culturele vereniging	307	300	135	641
School	250	250	135	975
Bibliotheek	217	200	135	1.400

TRANSPARANTIE

Vooral onder beginnende makers bestaat veel onduidelijkheid en onzekerheid over tarieven. Velen weten niet wat andere makers vragen en wat dus gangbare tarieven zijn. Velen weten ook niet op basis van welke factoren ze hun tarieven moeten vaststellen. Veel opdrachtgevers vragen de makers een voorstel te doen, waarbij de makers niet vragen wat het budget is of wat ze anderen betalen. In de praktijk komt dit vaak neer op situaties waarin beginnende makers voor tarieven werken die laag zijn in vergelijking met de gangbare tarieven van collega's (bijvoorbeeld 120 euro voor een optreden).

LITERAIRE OPDRACHTEN

Uit de gesprekken met de respondenten blijkt de vergoeding voor het schrijven van een tekst in opdracht tussen de 150 en 7.000 euro te liggen. Voor een artikel in een tijdschrift ontvangen de respondenten bijvoorbeeld 150, 200 of 250 euro. Voor een column in *Humo* door een bekende naam wordt bijvoorbeeld 1.500 euro gegeven, voor een column in *NRC* of *De Groene Amsterdammer* of een artikel in *De Standaard der Letteren* zijn vergoedingen van 300, 400 of 500 euro gebruikelijk. Opvallend hoge vergoedingen, zoals 5.000 en 7.000 euro, zijn voor bijvoorbeeld uitgebreide teksten geschreven door grote namen die als lezing voorgedragen worden én als essay gepubliceerd worden in *NRC*, en theaterteksten geschreven door grote namen.

Als er niet met een vaste vergoeding wordt gewerkt voor een schrijf- of tekenopdracht, dan worden er meestal vergoedingen per woord geboden (bijvoorbeeld 30 cent per woord voor een krantencolumn of 50 cent of 1 euro per woord voor een commerciële opdracht), of met een uurtarief (bijvoorbeeld 50 of 60 euro per uur voor het maken van een illustratie, of 250 euro per dag voor het schrijven van een scenario). Verschillende illustratoren geven aan dat sommige vergoedingen voor opdrachten zo laag zijn, dat ze die in de praktijk beschouwen als vrijwilligerswerk (bijvoorbeeld 100 euro voor een illustratie van één A4).

Voor het schrijven en/of illustreren van een boek wordt meestal met royalties gewerkt, waar de maker een voorschot op ontvangt en waarbij 10% het vaakst voorkomende percentage is. Vaak moeten auteurs en illustratoren die 10% delen. Royalties zijn een vorm van vergoeding die buiten het bestek van dit onderzoeksrapport valt, maar waar veel respondenten opmerkingen over maakten (zie hieronder). In andere gevallen wordt voor het schrijven van een boek een 'fix' geboden. De respondenten noemen in dit kader 1.000, 1.500, 4.000 en 5.000 euro. Verschillende respondenten geven aan dat vooral het schrijven van poëzie in opdracht financieel gezien niet rendabel is. Voor het maken van een nieuw gedicht wordt bijvoorbeeld 50 of 60 euro geboden.

VERTAALOPDRACHTEN

De ondervraagde vertalers geven aan dat 6,8 cent per woord in de brontekst het gebruikelijke tarief is voor literair vertalen. Het tarief voor het vertalen van thrillers en non-fictie is vaak lager (bijvoorbeeld 5 cent per woord), terwijl het vertalen van literaire non-fictie (bijvoorbeeld 7,4 of 10 cent per woord) of het vertalen van festivalteksten met haast (bijvoorbeeld 12 of 16 cent per woord) vaker hoger ligt. Vooral de moeilijkheidsgraad van een te vertalen tekst weegt volgens de ondervraagde vertalers zwaar als argument in het vaststellen van de vergoeding, bijvoorbeeld wanneer een tekst veel complexe filosofische terminologie bevat, wanneer de brontekst zelf samengesteld moet worden, of wanneer het aantal vertalers in die taal schaars is (bijvoorbeeld Russisch of Japans). De meeste ondervraagde vertalers werken met het modelcontract voor vertalers

en weigeren zonder dat modelcontract te werken. Sommige vertalers onderhandelen over hogere bedragen per woord of betere voorwaarden (zoals een hoger percentage royalties of meer tijd). Dit verloopt niet altijd gemakkelijk, vooral omdat uitgevers voor vertalingen in of uit de talen waarin veel vertalers werken (Engels, Frans en Spaans bijvoorbeeld) reageren met de mededeling dat ze makkelijk iemand anders kunnen vragen voor de opdracht.

Daarnaast kaarten verschillende ondervraagde vertalers de problematische positie aan van Vlaamse vertalers ten opzichte van Nederlandse vertalers. Ten eerste hebben veel Nederlandse redacteurs verschillende bewuste en onbewuste vooroordelen over Vlaamse vertalers die ze niet hebben over Nederlandse vertalers, zoals de aanname dat Vlaamse vertalers geen Nederlands zouden kunnen schrijven zonder Vlaamse uitdrukkingen of woorden te gebruiken. Deze vooroordelen kunnen grote consequenties hebben voor zowel de kans op werk als de hoogte van de vergoedingen voor Vlaamse vertalers, vooral omdat de meeste uitgeverijen in Nederland gevestigd zijn.

Ten tweede beschouwen de ondervraagde Vlaamse vertalers de situatie rond vertaalsubsidies in Vlaanderen als minder gunstig dan in Nederland. In het Vlaamse systeem moeten vertalers namelijk bij iedere nieuwe beursaanvraag een fragment vertalen en worden ze bij iedere aanvraag weer beoordeeld door een expert, terwijl vertalers in Nederland na het vertalen van twee boeken die goedgekeurd zijn, beschouwd worden als ervaren vertalers, waarna ze een bepaald hoger woordtarief mogen gebruiken en niet meer vooraf door experts beoordeeld worden. De vertalers beschouwen het Nederlandse systeem als beter, omdat vertalers in dat systeem in het begin van hun carrière beoordeeld worden, waarna ze erkenning krijgen *en houden*. Het Vlaamse systeem ervaren de vertalers als onlogisch, stresserend en tijdrovend: het kost iedereen in het vak veel tijd, energie en emotie, geven de respondenten aan, omdat collega's geregeld moeten optreden als experts en beoordelaars van elkaars werk, terwijl ze ook collega's én concurrenten van elkaar zijn. Bovendien beschouwen de respondenten de vergoedingen voor het beoordelen van elkaars werk als te laag.

Verschiedende vertalers geven daarnaast aan dat het vertalen van poëzie financieel niet rendabel is. Het standaardtarief is 2,49 euro per regel met een minimumbedrag van 43,68 euro voor een gedicht is voor een gesubsidieerd literaire festival uitvoerbaar, maar voor een uitgever zijn die bedragen te hoog. Een poëziebundel met vertaalde poëzie kan bijvoorbeeld neerkomen op ongeveer 7.000 euro, vertelde een respondent, wat heel duur is in vergelijking met een vertaalde roman. Dit zorgt ervoor dat in de praktijk vertaalopdrachten voor poëziebundels haast niet meer bestaan: vertaalde poëzie uitgeven is zonder grote financiële steun onbetaalbaar geworden.

ONDERHANDELEN

Over het algemeen lijkt het zo te zijn dat hoe langer een maker in het vak zit, hoe vaker een organisatie aan de maker vraagt een vergoeding voor te stellen. Aan beginnende makers wordt vaker een bedrag voorgesteld door de organisatie. Uitzonderingen zijn evenementen waar veel makers optreden en de organisatie heeft besloten alle makers evenveel te betalen. Vaak blijkt in die gevallen overigens alsnog ruimte te zijn voor onderhandelingen door erkende makers, als ze er zelf naar vragen.

Vooral beginnende makers geven aan zelden tot nooit te onderhandelen. Verschillende ervaren makers geven aan pas later in hun carrière te zijn begonnen met onderhandelen. De keuze om niet te onderhandelen lijkt onder de respondenten voort te komen uit onwetendheid over welke tarieven gebruikelijk zijn en onzekerheid over welke vergoedingen ze kunnen vragen. Uiteraard hangen die

onzekerheid en onwetendheid samen. Vooral gesprekken met andere makers over tarieven en het ontvangen van erkenning voor hun werk, hebben bij makers geleid tot genoeg kennis en zekerheid om te onderhandelen met opdrachtgevers.

Wanneer makers onderhandelen met opdrachtgevers, gebruiken ze argumenten die voortvloeien uit de hierboven genoemde factoren die van invloed zijn op de hoogte van de vergoeding voor makers. De belangrijkste factor is, zoals genoemd, voorbereidingstijd. Daarnaast geven veel respondenten aan tijd en energie te besteden aan het uitleggen van hun (financiële) situatie als maker, als verantwoording van de hoogte van hun vergoedingen. Die uitleg gaat bijvoorbeeld over de kostenposten van zelfstandigen en het moeten afdragen van belasting. Ook wijzen sommigen op de waarde en uniciteit van hun werk. Dit zijn ook zaken waar literaire managers vaak over moeten communiceren met opdrachtgevers (zie hieronder).

Verschillende respondenten geven aan dat opdrachtgevers soms bedragen noemen van andere makers als argument om een lagere vergoeding te geven. Vaak wordt hierbij geen rekening gehouden met de verschillende situaties en statuten van makers, bijvoorbeeld het verschil tussen een voltijd zelfstandige en een zelfstandige in bijberoep, en de verschillen in onzekerheid van inkomsten.

LITERAIRE MANAGERS

Ik sprak voor dit onderzoeksrapport drie literaire managers (ook wel literaire bemiddelaars) die actief zijn in Vlaanderen. Ze managen allemaal proza-auteurs en dichters die schrijven voor volwassenen (managers voor jeugdauteurs, vertalers en illustratoren zijn in dit onderzoek niet ondervraagd en bestaan volgens de ondervraagde jeugdauteurs, vertalers en illustratoren ook niet in Vlaanderen, terwijl bijvoorbeeld Engelse en Duitse organisaties en opdrachtgevers verbaasd reageren op het feit dat ze geen agent hebben). De ondervraagde literaire managers geven aan vooral werk te verrichten dat hun auteurs 'ontzorgt' (zoals mails beantwoorden, facturen versturen, periodes vrijplannen voor schrijfwerk en in sommige gevallen ook social media bijhouden) en mee te denken met de ontwikkelingen en strategieën van hun auteurs. In de financiële onderhandelingen die de literaire managers namens hun auteurs voeren met literaire organisaties en uitgevers merken ze dat ze veel tijd kwijt zijn aan het praten over *fair practice* en het uitleggen van de redenen *waarom* er bepaalde vergoedingen tegenover bepaalde optredens en opdrachten staan. Verschillende literaire managers merken op dat ze geregeld moeten verwijzen naar de tarieven in het document van OLO, soms zelfs in onderhandelingen met organisaties die dat document zelf hebben ondertekend.

Vaak als literaire managers uitleggen dat hun auteurs van de vergoedingen moeten leven (vaak fulltime), welke kosten er van de vergoedingen afgaan (belasting, kosten boekhouder, kosten manager etc.) en hoeveel tijd een optreden of opdracht kost (voorbereidingstijd, reistijd, promotie, afhandelen van mails, afhandelen van contracten etc.), tonen de opdrachtgevers begrip en gaan ze akkoord met een hogere vergoeding. De naamsbekendheid, prijzen en/of aanwezigheid in de media van de auteur gebruiken de literaire managers soms in hun uitleg en argumentatie van de vergoedingen, maar veel minder vaak dan de bovengenoemde redenen.

Literaire managers ontvangen 10% of 15% van de inkomsten van de auteurs die ze begeleiden. Soms werken ze met andere constructies, zoals een uurtarief of een maandbedrag. Voor sommige literaire managers blijkt het lastig om financiële constructies te vinden die haalbaar zijn voor zowel hun auteurs als henzelf. Veel (beginnende) auteurs kunnen zich de kosten van een literaire manager niet

veroorloven en de vergoedingen die ze kunnen bieden zijn voor de literaire manager niet genoeg om van rond te komen. Zowel de ondervraagde literaire managers als makers betreuren dit, omdat veel makers wel behoefte hebben aan een manager, agent of bemiddelaar.

VLAANDEREN EN NEDERLAND

Bijna alle respondenten geven aan dat vergoedingen in Nederland hoger liggen dan in Vlaanderen. Daarnaast zeggen veel respondenten meer openheid, transparantie en onderhandelingsruimte te ervaren in Nederland in vergelijking met Vlaanderen.

Alle respondenten die ervaring hebben met De Schrijverscentrale in Nederland zijn (zeer) positief over die organisatie en dat systeem en zouden willen dat Literatuur Vlaanderen en andere Vlaamse organisaties intensiever samenwerken met De Schrijverscentrale. Respondenten zijn vooral te spreken over het feit dat tarieven bij De Schrijverscentrale vastliggen en dat die organisatie aanvragen afhandelt en indien nodig ook afwijst. Dat bespaart makers veel tijd en energie op het gebied van communicatie en administratie. In het Vlaamse systeem rond auteurslezingenbeurzen moeten makers alsnog zelf veel communicatieve taken uitvoeren, zoals mails beantwoorden, onderhandelen en indien nodig afwijzen. Wel zijn de respondenten zeer te spreken over de administratieve afhandeling van optredens met een auteurslezingensubsidie door Literatuur Vlaanderen.

Verschillende ondervraagde vertalers geven aan grote verschillen te ervaren in vergoedingen van Vlaamse en Nederlandse vertalers, zelfs als die samenwerken aan één vertaling. De vergoedingen zijn voor Nederlandse vertalers over het algemeen hoger, vooral vanaf het moment dat een Nederlandse vertaler erkend wordt als ervaren vertaler. (Zie voor overige opmerkingen de paragraaf 'Vertaalopdrachten' hierboven.)

Een groot deel van de respondenten zou willen dat Vlaanderen en Nederland meer gaan samenwerken binnen het literaire veld. Ze ervaren op dit moment namelijk drempels tussen de twee regio's op beleidsniveau.

Verschillende respondenten merken op dat het beter zou zijn als het beleid op basis van taal gelijkgetrokken werd, in plaats van op basis van het land waarin je woont. Veel Vlaamse makers worden namelijk uitgegeven door uitgeverijen die in Nederland gevestigd zijn en die functioneren in het Nederlandse economische systeem. Veel respondenten zijn daarnaast voorstander van één Schrijverscentrale (of iets wat erop lijkt) voor heel Vlaanderen en Nederland. Ook het samengaan van de VAV en De Auteursbond is een wens van verschillende respondenten, omdat het betalen van beide lidmaatschappen als ongunstig wordt ervaren en het kunnen contacteren van één informatiepunt efficiënter zou zijn.

BETALINGSTERMIJN

Bijna alle makers vermelden een betalingstermijn op hun facturen. Die varieert tussen de tien en dertig dagen, waarbij dertig dagen het vaakst voorkomt. Hoe korter de betalingstermijn, hoe hoger het percentage betalingen dat niet op tijd ontvangen wordt. Veel respondenten geven aan dat vooral betalingen door stadsbesturen en gemeentes (die met bestelbonnen werken) lang op zich laten wachten. Over het algemeen lijkt te gelden: hoe groter de organisatie, hoe langer het duurt voordat de vergoeding uitbetaald wordt.

De langste periode dat makers hebben moeten wachten op een betaling varieert tussen de twee maanden en twee jaar. Ook geven enkele respondenten aan sommige betalingen nooit ontvangen te hebben. Zes van de achttien respondenten hebben eens of meerdere keren langer dan één jaar moeten wachten op een betaling.

SUBSIDIES VOOR AUTEURSLEZINGEN

Alle respondenten zijn (zeer) positief over de manier waarop Literatuur Vlaanderen de administratieve afhandeling verzorgt van optredens waarvoor een auteurslezingensubsidie is gegeven (en andere optredens op die dag). Dat neemt de makers veel werk uit handen.

De meeste respondenten geven aan dat de minimale eigen inbreng van de opdrachtgevers (een minimum van 35 euro voor een subsidie van 100 euro voor een optreden op scholen, in bibliotheken voor een schoolpubliek en bij socioculturele organisaties voor specifiek doelpubliek in het kader van interculturaliteit of armoedebestrijding, en een minimum van 60 euro voor een subsidie van 100 euro voor alle overige soorten optredens) hoger zou mogen zijn. Meerdere respondenten stellen een regeling voor waarbij 250 euro voor iedereen de minimale vergoeding is, waarbij 150 euro wordt ingelegd door de organisatie en 100 euro subsidie is.

Ook geven verschillende respondenten aan dat het maximum (500 euro eigen inbreng van de opdrachtgever voor een subsidie van 100 euro) afgeschaft zou mogen worden. Er leeft veel onbegrip over deze regel. Vindt Literatuur Vlaanderen dat auteurs niet meer dan 600 euro mogen ontvangen voor een optreden? Ook wordt er opgemerkt dat door deze regeling sommige organisaties 'dure' auteurs niet kunnen betalen. Een regeling zonder plafond zou beter zijn.

Het 'first come, first served'-principe dat voor de auteurslezingenbeurzen wordt gehanteerd, vinden de meesten een prima regel. Sommige makers 'reserveren' optredens met subsidie voor bepaalde opdrachtgevers die erom vragen, maar de meeste houden daar op een gegeven moment weer mee op.

Verschiedende respondenten geven aan dat ze liever geen maximum van vijftien optredens met een auteurslezingensubsidie zouden aanhouden. Ze tonen echter wel begrip voor het feit dat ergens een grens getrokken moet worden.

Een aantal respondenten geeft aan het ongunstig te vinden dat een optreden met een auteurslezingensubsidie minstens één maand op voorhand geregeld moet worden, omdat sommige organisaties minder dan een maand op voorhand om een optreden vragen (soms omdat ze pas op een laat moment weten hoeveel subsidie ze voor een evenement zullen ontvangen). Een termijn van twee weken zou bijvoorbeeld beter zijn.

Daarnaast geeft een aantal respondenten aan het ongunstig te vinden dat een optreden met een auteurslezingensubsidie maximaal één jaar op voorhand aangevraagd kan worden. Verschillende jeugd auteurs ontvangen bijvoorbeeld langer dan twaalf maanden op voorhand al verzoeken van scholen om optredens vast te leggen. Een termijn van twee jaar zou bijvoorbeeld beter zijn.

VRAGEN STELLEN

Veel respondenten geven aan verschillende instanties te gebruiken om advies in te winnen bij onduidelijkheden over vergoedingen, rechten etc. Makers contacteren dan bijvoorbeeld een collega, hun boekhouder, de Vlaamse Auteursvereniging, De Auteursbond, Literatuur Vlaanderen, het

Cultuurloket, het Kunstenloket, PEN Vlaanderen of een jurist. De meerderheid van de respondenten geeft aan liever één centraal informatiepunt te willen, dat gecontacteerd kan worden met alle vragen. Een kanttekening die hierbij meerdere keren genoemd werd, is dat zo'n centrale organisatie er wel voor zou moeten zorgen dat gespecialiseerde kennis beschikbaar blijft.

AUTEURSRECHTENVERGOEDING EN PRESTATIEVERGOEDING

Weinig respondenten laten hun vergoedingen opdelen in een deel auteursrechtenvergoeding en een deel presentatievergoeding. Sommige makers factureren via het bedrijf Creative Shelter, dat zorgt voor een uitbetaling in een deel auteursrechtenvergoeding, wat belastingtechnisch gunstig is. Anderen doen het zelf. Een aantal respondenten geeft aan het jammer te vinden dat Literatuur Vlaanderen niet met deze verdeling werkt voor de auteurslezingenbeurzen.

3 CONCLUSIES EN ADVIEZEN

PARADIGMASHIFT

Veel respondenten geven aan dat er een paradigmashift nodig is in het literaire veld om *fair practice* te verwezenlijken. Zowel makers als opdrachtgevers dienen hun kijk op het werk van literaire makers aan te passen, om *fair practice* mogelijk te maken en het literaire veld (financieel) gezonder te maken. Zo'n shift zou volgens de respondenten kunnen bestaan uit de volgende aspecten.

Ten eerste zou de waarde en vooral de uniciteit van literaire makers explicieter en actiever erkend moeten worden in het veld. Zowel opdrachtgevers als de makers zelf moeten inzien dat wat literaire makers doen en creëren uniek is en geld waard is. Vooral in de mediawereld moet dit besef groeien, zodat makers niet meer onbezoldigd werk met veel voorbereidingstijd of creatieve componenten verrichten voor radio, televisie, kranten, tijdschriften en/of online platforms.

Ten tweede is er een bewuster besef nodig van het verschil tussen freelancers en mensen in loondienst, en tussen mensen die voltijds en deeltijds maker zijn. Deze bewustzijnsvergroting is vooral nodig bij opdrachtgevers. Literatuur Vlaanderen zou een rol kunnen spelen in het bewustzijn van opdrachtgevers hierover, geven de respondenten aan. Sommige respondenten vertellen soms opmerkingen van opdrachtgevers te krijgen over de hoogte van de vergoedingen van de maker in vergelijking met het eigen maandloon van de opdrachtgever (bijvoorbeeld bibliotheekmedewerkers of gemeenteambtenaren). Hieruit blijkt dat er veel onkunde en onbegrip bestaat over de (financiële) praktijk van zelfstandigen.

Ten derde zouden alle actoren in het veld zich moeten realiseren dat een focus op *fair practice* hoogstwaarschijnlijk zal resulteren in een daling van het aantal evenementen en het aantal makers per evenement, maar ook in een groei in kwaliteit van het evenement en creatieve producten, een groei in eerlijke betaling en een grotere financiële gezondheid.

Ten vierde is er aandacht nodig voor de soms problematische focus op vernieuwing door Literatuur Vlaanderen en opdrachtgevers in het literaire veld. Sommige respondenten geven aan een zware druk op vernieuwing te ervaren, die soms het creatieve proces en de *fair practice* in de weg staat. Zowel bij literaire opdrachten vanuit organisaties, als bij regelingen vanuit fondsen, speelt vernieuwing vaak een belangrijke rol. Verschillende respondenten geven aan het gevoel te hebben met iets nieuws te moeten komen en zichzelf telkens opnieuw te moeten uitvinden. Fondsen vragen organisaties om nieuwe concepten en originele programmering, waardoor makers op hun beurt gevraagd worden om iets nieuws te maken, bijvoorbeeld rond een specifiek thema, in een unieke vorm, in samenwerking met een andere maker, of in combinatie met een andere discipline. Deze

focus op vernieuwing vraagt veel tijd en energie bij alle betrokken actoren, terwijl de vergoedingen vaak niet in verhouding staan tot die tijd en energie. Verschillende respondenten geven aan dat ze vermoeden dat fondsen zich niet goed realiseren wat ze in deze situaties precies van organisaties en makers vragen: de werkdruk is groot, de vergoedingen zijn laag en de uitkomsten zijn vaak vluchtig en eenmalig. Enkel respondenten spraken van 'gimmicks' en 'gekke trucs' waar makers op moeten reageren. Vaak werken makers liever met zelfgekozen thema's en vormen.

Ten vijfde zijn er standaardtarieven nodig met een uitleg van factoren die kunnen leiden tot ophogingen. Bijna alle ondervraagde makers zijn hier (grote) voorstanders van. Enkele respondenten trekken een vergelijking met de kilometervergoedingen die op de website van Literatuur Vlaanderen staan. Voordat die daar te raadplegen waren, voerden opdrachtgevers soms discussies met makers over de hoogte van vervoerskosten. Sinds Literatuur Vlaanderen die bedragen zo helder en formeel communiceert, is een verwijzing naar hun pagina genoeg voor makers om ervoor te zorgen dat de kilometervergoeding geen discussiepunt meer is. Dit zou volgens veel respondenten ook zo werken met standaardtarieven plus ophogingsfactoren.

Ten zesde leeft onder de respondenten de wens om het beurzensysteem te veranderen. Velen merken op dat werkbeurzen telkens weer naar dezelfde makers gaan van wie de gemiddelde leeftijd boven de vijftig jaar ligt. Een groot deel daarvan zijn auteurs die al jaren gevestigd zijn en in de ogen van sommige respondenten een werkbeurs minder hard nodig hebben dan nieuw talent dat nog naam moet maken. Het zou volgens verschillende ondervraagden beter zijn als meerdere makers kleine bedragen zouden ontvangen, in plaats van een grotendeels vaste groep enkele hoge bedragen. Aan de andere kant vrezen sommige respondenten dat in dat geval meer makers niet-literaire opdrachten moeten aannemen om rond te kunnen komen, wat ook nadelig kan uitpakken voor de literaire producten. Het uitgebreider stimuleren, motiveren en ondersteunen van beginnende makers brengt met zich mee dat het veld blijft verjongen en de genres zich blijven ontwikkelen. Die zaken kunnen volgens de respondenten op hun beurt bijdragen aan het enthousiasmeren van nieuwe lezers en het tegengaan van ontleding. Om deze redenen zijn veel respondenten voorstander van subsidieregelingen voor predebutanten. Het systeem dat lange tijd heeft bestaan, waarbij pas voor een tweede boek een stimuleringsbeurs ontvangen kan worden en pas voor een derde boek een werkbeurs, zorgde er namelijk voor dat debutanten een andere bron van inkomsten moeten hebben om aan een debuut te werken. Sommige respondenten geven aan dat hun debuut enkel mogelijk was door enkele jaren te teren op spaargeld en dat dat een privilege is dat niet voor iedereen geldt. Verschillende respondenten kaarten aan dat naast regelingen voor debuten, ook meer subsidie nodig is voor spoken wordartiesten (in sommige gevallen zonder publicatie-ambities). Hierbij moet opgemerkt worden dat sinds 2021 de stimuleringsbeurzen geïntegreerd zijn in de werkbeursregeling: makers kunnen nu een werkbeurs aanvragen als ze één boek hebt gepubliceerd en vanaf dat moment kunnen ze jaarlijks een werkbeurs aanvragen (in het verleden konden makers de stimuleringsbeurs slechts één keer vragen en krijgen). Deze nieuwe regeling is dus een vooruitgang voor beginnend talent, maar niet alle respondenten bleken de nieuwe regeling te kennen.

LITERAIRE MANAGERS

Verschillende respondenten, zowel literaire managers als makers, geven aan dat er behoefte is aan een subsidieregeling voor meer samenwerkingen tussen makers en literaire managers. (Dit bestaat al voor podiumkunstenbemiddelaars, die subsidieaanvragen kunnen indienen bij het kunstendecreet.)

Als men wil werken aan *fair practice* en de emancipatie van schrijvers, merkten verschillende respondenten op, zijn tussenpersonen essentieel en in die rol moet meer geïnvesteerd worden. Literaire managers leveren namelijk grote voordelen op voor makers.

Ten eerste nemen literaire managers makers werk uit handen op het gebied van communicatieve en administratieve taken die veel tijd en energie kosten, zonder inhoudelijk of creatief werk voort te brengen. Dat zorgt ervoor dat makers meer tijd hebben om te maken.

Ten tweede dragen literaire managers bij aan de *fair practice* in het veld, omdat ze over het algemeen beter en scherper onderhandelen dan de makers zelf, waardoor makers voor hogere, betere en realistischere vergoedingen werken.

Ten derde kunnen literaire managers specifiek op het gebied van de relatie tussen makers en uitgevers een belangrijke rol spelen op het gebied van contractonderhandelingen, maar ook in gesprekken met uitgevers over publiciteit, promotie en auteursrechten. Op die vlakken namelijk bestaat (veel) frustratie onder makers. Sommige respondenten geven bijvoorbeeld aan door gebrek aan kennis en ervaring contracten met ongunstige afspraken over royaltyvoorschoten en/of royaltypersentages te hebben ondertekend, verkeerde beslissingen te hebben gemaakt rond vergoedingen voor de vertalingen en/of verfilmingen van hun werk, geen goede afspraken te hebben gemaakt over publiciteit en auteursrechten en jarenlang voor te lage vergoedingen lezingen en workshops te hebben verzorgd. Velen vertellen veel kennis, hulp en steun te hebben gevonden bij de VAV, Literatuur Vlaanderen en De Auteursbond, maar die organisaties geven aan niet genoeg mensen in dienst te hebben om alle individuele gevallen en contracten in detail te bekijken en te begeleiden. Daar tonen de respondenten begrip voor, maar ze geven ook aan dat juist op individueel niveau veel te halen valt. Literaire managers zouden (gedeeltelijk) een oplossing kunnen zijn voor dit probleem.

SUBSIDIES VOOR AUTEURSLEZINGEN

De meeste respondenten vinden de minimale eigen inbreng van organisaties voor een subsidie van 100 euro van Literatuur Vlaanderen voor een optreden (35 of 60 euro) te laag. Deze bedragen zouden omhoog mogen. Belangrijk is om hierbij te letten op de consequenties van zo'n verhoging. Op basis van de database met de auteurshonoraria die in 2019 betaald zijn aan Vlaamse makers in het kader van de gesubsidieerde auteurslezingen van Literatuur Vlaanderen blijkt bijvoorbeeld dat als Literatuur Vlaanderen het minimumhonorarium verhoogt van 135 naar 160 euro, ongeveer een derde (32%) van de scholen hun tarieven naar boven zal moeten aanpassen. De vraag is of dit haalbaar is voor die scholen. Hetzelfde probleem kan een rol spelen voor andere opdrachtgevers. Daarnaast zou volgens de ondervraagden het plafond van 600 euro, het maximum van 15 gesubsidieerde optredens per jaar en de regels rond het aanvragen van een gesubsidieerd optreden op minimaal één maand en maximaal één jaar op voorhand afgeschaft mogen worden. Sommigen geven bovendien aan dat het gunstig zou zijn als Literatuur Vlaanderen zou gaan werken met een verdeling tussen auteursrechtenvergoeding en presentatievergoeding.

VERTALERS

Het Vlaamse systeem waarin vertalers beursaanvragen doen en worden beoordeeld, ervaren de ondervraagde vertalers als onlogisch, stresserend en tijdrovend. Hun voorkeur gaat uit naar het Nederlandse systeem, waarin eenmaal erkende vertalers hun erkenning behouden. Daarnaast

zouden de vergoedingen voor het beoordelen van elkaars vertaalwerk omhoog moeten. Ook is er nood aan een subsidieregeling voor het vertalen van poëziebundels.

VLAANDEREN EN NEDERLAND

Er is behoefte aan meer samenwerkingen en meer gelijkheid tussen Vlaanderen en Nederland op het gebied van beleid voor literaire auteurs, literaire vertalers en illustratoren. De ondervraagden zouden graag meer samenwerking tussen (en zelfs het samengaan van) Vlaamse en Nederlandse organisaties zien, zodat de twee regio's beter functioneren als één taalgebied.

VRAGEN STELLEN

De meerderheid van de respondenten geeft aan liever één centraal informatiepunt te willen dat gecontacteerd kan worden met alle vragen over administratieve, juridische, belastingtechnische etc. kwesties, zonder dat gespecialiseerde kennis verloren gaat voor literaire auteurs, literaire vertalers en illustratoren.

GENDER

Verschillende respondenten (zowel makers als managers) ervaren dat gender een factor is in *fair practice*, waarbij vooral jonge vrouwen verwacht worden werk te verrichten voor lage vergoedingen. In dit kader valt het extra op dat de vergoedingen voor jeugdauteurs, waarvan veel vrouw zijn, over het algemeen lager zijn die voor auteurs van andere genres. Uiteraard spelen er hierbij ook andere factoren een rol, zoals de beschikbare budgetten van scholen.

ONDERLING CONTACT

Meer contact tussen beginnende makers zou kunnen bijdragen aan *fair practice*. Verschillende respondenten geven aan vooral in het begin van hun carrière weinig contact te hebben (gehad) met andere makers. Sommigen refereerden zelfs aan beginnende makers als 'eilandjes'. Het gebrek aan onderlinge contact lijkt een van de redenen te zijn waarom beginnende makers vaak (te) lang (te) lage vergoedingen hanteren.

STEUN EN ADVIES

Ook meer inhoudelijke ondersteuning vanuit overkoepelende organisaties, zoals Literatuur Vlaanderen en de VAV, zou kunnen bijdragen aan *fair practice*. Vooral op het gebied van beginnend talent lijkt veel te halen op het gebied van informatieverspreiding over eerlijke betalingen. Verschillende respondenten spraken over de voordelen van bijvoorbeeld gesprekken met een adviseur over eerlijke betalingen in een vroeg stadium van de carrière, meer investeringen in literaire managers, en een mentor-gezel-traject waarbij beginnende makers gekoppeld worden aan ervaren makers om te praten over financiële gezondheid.

INDEXERING

Verschillende respondenten maken zich zorgen over het feit dat de vergoedingen voor makers over de jaren heen niet zijn geïndexeerd en dus niet zijn meegestegen met de groei van andere vergoedingen en prijzen. Dit geldt voor de vergoedingen voor optredens en workshops, maar ook voor de vergoedingen voor schrijfofdrachten. Daarnaast is de hoogte van royalty's ook niet meegestegen, omdat de boekenprijs laag wordt gehouden.

4 VERVOLGONDERZOEK

In dit onderzoeksrapport is, net als in het vorige rapport, geen aandacht besteed aan de situatie rond royalty's. Verschillende respondenten maken zich echter zorgen over zaken die met royalty's samenhangen. Vervolgonderzoek zou verrichten kunnen worden naar onder andere de volgende zaken.

- Verschillenden respondenten geven aan dat een royaltypercentage van 10% al heel lang de norm is, maar eigenlijk ontzettend weinig is voor een auteur. Zou dit hoger kunnen?
- Er bestaan veel variaties van en meningen over de percentageverdeling tussen auteur en illustrator. Dit lijkt standaard 5%-5% te zijn, maar is dit (altijd) terecht?
- Enkele respondenten maken zich zorgen over het feit dat het belastingvoordeel rond royalty's binnenkort wordt afgeschaft. Hier bestaan veel zorgen en onduidelijkheid over.
- Sommige respondenten geven aan soms door uitgevers gevraagd te worden te kiezen tussen een royaltypercentage of een 'fix' voor het maken van een boek en niet goed te kunnen inschatten wat dan de beste keuze is. Een respondent vertelde bijvoorbeeld over de keuze tussen 5% royalty's of een 'fix' van 2250 euro. De maker koos voor de 'fix', maar kreeg achteraf spijt, omdat het boek goed verkocht en een filmadaptatie ervan wereldwijd werd uitgebracht, maar de maker hiervoor geen extra euro's ontvangt. De respondent geeft aan de keuze te hebben gemaakt zonder echte kennis van zaken en was hier graag voor behoed.

In dit onderzoeksrapport is, net als in het vorige rapport, geen aandacht besteed aan de situatie rond leengeld. Verschillende respondenten maken zich echter zorgen over zaken die met leengeld samenhangen. Ze geven aan dat de situatie rond het leengeld zeer problematisch is in Vlaanderen. Het is heel ontransparant hoe vaak welke werken van makers uitgeleend worden in bibliotheken en makers ontvangen zeer weinig tot geen vergoedingen voor hun uitgeleende werken. Dit is in andere Europese landen veel beter geregeld. Vlaamse makers ontvangen wel een transparant en gedetailleerd overzicht en bijbehorend leengeld van Nederlandse bibliotheken. Dit versterkt het contrast met de situatie in Vlaanderen. Het lijkt erop dat jeugdauteurs meer dan andere makers lijden onder deze problematische situatie rond leenrecht, omdat veel van hun lezers hun boeken lenen in plaats van kopen. Het mislopen van deze inkomstenbron betekent onder andere dat jeugdauteurs meer lezingen en workshops moeten geven om te kunnen leven van hun werk, gaven verschillende respondenten aan. Vervolgonderzoek hiernaar verrichten zou zinvol kunnen zijn.

BIJLAGE 1: RICHTVRAGENLIJST VOOR DE ENQUÊTE

De enquête is telkens tussen juli en september 2021 afgenomen door dr. Kila van der Starre. Door de coronacrisis gaan de vragen over de periode 2018-2019.

Algemene informatie over de respondent

- Naam:
- In welk(e) genre(s) schrijf/vertaal/teken je?
- Hoeveel jaar ben je actief?
- Hoeveel boeken/artikelen/illustraties heb je gepubliceerd?
- Welke type diensten bied je aan?
- Welke opdrachtgevers heb je? (Basisscholen, middelbare scholen, hoger onderwijs, bibliotheken, boekhandels, socioculturele verenigingen, cultuurcentra, literaire organisaties, commerciële bedrijven, kranten, tijdschriften etc.)
- Hoe groot is het aandeel literaire inkomsten in jouw totaalinkomsten? (Lezingen/voordrachten, workshops, schrijf-/vertaal-/tekenopdrachten, royalties etc.)
- Sta je op de auteurslijst van Literatuur Vlaanderen? Ja/nee
- Werk je met een literair agent? Waarom (niet)?

Literaire optredens en workshops

Met literaire optredens (in het vervolg ook 'optreden') wordt bedoeld: literaire auteurs, literaire vertalers en illustratoren die iets op een podium doen, zoals uit eigen werk voordragen, geïnterviewd worden, in een panel plaatsnemen of op het podium een tekst of illustratie improviseren. De optredens kunnen zowel offline als online zijn en zowel live als vooraf opgenomen.

- Hoe vaak treed je ongeveer per jaar op?
- Welke vergoeding ontvang je daarvoor? (Minimum, maximum, gemiddelde en totaal op jaarbasis)
- Hoe vaak geef je workshops?
- Welke vergoeding ontvang je daarvoor? (Minimum, maximum, gemiddelde en totaal op jaarbasis)
- Hoe vaak stelt de organisatie een vergoeding voor en hoe vaak vragen ze aan jou een vergoeding voor te stellen?
- Wat vind je van de vergoedingen? Hoog/laag/prima?
- Ervaar je op het gebied van vergoedingen verschillen tussen Vlaanderen en Nederland?
- Hoe vaak onderhandel je over de vergoeding?
- Welke argumenten gebruik je tijdens de onderhandelingen?
 - Voorbereidingstijd
 - Lengte van het optreden of de workshop
 - Bekendheid
 - Stadium in carrière
 - Aanwezigheid in media
 - Recent prijs gewonnen
 - Verwachte grootte van het publiek / leeftijd van het publiek
 - Of het publiek betaalt of niet
 - Aangeboden zichtbaarheid en promotiekansen

- Boekverkoopmogelijkheden
- Vorm van het optreden (interview, panelgesprek, muzikale begeleiding, audiovisuele ondersteuning, solo of samen met anderen)
- Of het optreden online of offline is
- Reistijd
- Wat de organisatie jou eerder betaald heeft
- Betalingswijze
- Sociaal statuut
- BTW of niet
- Anders, namelijk

Literaire opdrachten

Met literaire opdrachten wordt bedoeld: literaire auteurs, literaire vertalers en illustratoren die in opdracht iets nieuws maken/creëren, zoals een nieuwe literaire tekst, een nieuwe literaire vertaling of een nieuwe illustratie bij een literaire tekst. De opdrachten kunnen leiden tot zowel papieren publicaties, online publicaties als voorgedragen teksten.

- Hoe vaak schrijf/illustreer/vertaal je ongeveer per jaar in opdracht?
- Welke vergoeding ontvang je daarvoor? (Minimum, maximum, gemiddelde en totaal op jaarbasis)
- Hoe vaak stelt de organisatie een vergoeding voor en hoe vaak vragen ze aan jou een vergoeding voor te stellen?
- Wat vind je van de vergoedingen? Hoog/laag/prima?
- Ervaar je op het gebied van vergoedingen verschillen tussen Vlaanderen en Nederland?
- Hoe vaak onderhandel je over de vergoeding?
- Welke argumenten gebruik je tijdens de onderhandelingen?
 - Voorbereidingstijd
 - Lengte/grootte van de opdracht / soort opdracht
 - Bekendheid
 - Stadium in carrière
 - Aanwezigheid in media
 - Recent prijs gewonnen
 - Verwachte grootte van het publiek / leeftijd van het publiek
 - Of het publiek betaalt of niet
 - Aangeboden zichtbaarheid en promotiekansen
 - Boekverkoopmogelijkheden
 - Vorm van het optreden (interview, panelgesprek, muzikale begeleiding, audiovisuele ondersteuning, solo of samen met anderen)
 - Of het optreden online of offline is
 - Reistijd
 - Wat de organisatie jou eerder betaald heeft
 - Betalingswijze
 - Sociaal statuut
 - BTW of niet

- Anders, namelijk

Specifieke onderhandelingsituaties

- Hoe verloopt het onderhandelen over meerdere optredens of workshops op één dag/avond?
- Werk je dan met korting? Hoeveel?
- Veel auteurs/vertalers/illustratoren geven liever meerdere lezingen/workshops aan kleinere groepjes dan één lezing/workshop aan een grote groep, maar veel scholen hebben een voorkeur voor het omgekeerde, omdat die opzet ze minder kost. Wat zijn jouw voorkeuren? En wat zijn jouw ervaringen hiermee?
- Werk je op scholen weleens met een bedrag per leerling?
- Werk je op scholen weleens met een bedrag per extra leerling of klas (meerprijs)?
- Vraag je weleens aan de organisatie wat ze anderen betalen?
- Praat je weleens met andere auteurs/illustratoren/vertalers over hun vergoedingen/tarieven?
- Wat is je daarbij opgevallen / wat heb je geleerd?
- Op welke manieren gebruik je die kennis?
- Heb je weleens het idee dat jullie tegen elkaar worden uitgespeeld om tot een lagere vergoeding te komen?

Opdrachtgevers

- Zijn er verschillen in vergoedingen per type opdrachtgever (basisscholen, middelbare scholen, hoger onderwijs, bibliotheken, boekhandels, socioculturele verenigingen, cultuurcentra, literaire organisaties, commerciële bedrijven, kranten, tijdschriften etc.)? Die je vraagt? En die je voorgesteld worden?
- Houd je daar rekening mee?
- Welke argumenten gebruiken organisatoren in de onderhandelingen?
- Vind je organisaties transparant op het gebied van vergoedingen en onderhandelingen?
- Wat vind je van de administratieve handelingen en communicatie met opdrachtgevers? (Ingewikkeld? Bereikbaar? Toegankelijk? Opmaak contract? Correcte naleving afspraken?)
- En met Literatuur Vlaanderen? (Ingewikkeld? Bereikbaar? Toegankelijk? Correcte naleving afspraken?)
- Welke rol speelt jouw uitgever bij onderhandelingen?

Literatuur Vlaanderen

- Wat vind je van de twee tarieven die Literatuur Vlaanderen hanteert voor de auteurslezingenbeurzen? (Een organisatie die een maker uitnodigt voor een algemeen publiek moet minstens 60 euro inleggen om de subsidie van 100 euro voor een lezing te kunnen aanvragen. Het andere tarief in deze regeling is een minimale eigen inbreng van 35 euro voor een subsidie van 100 euro voor een lezing en dit tarief geldt voor scholen, optredens bij bibliotheken voor een schoolpubliek en optredens bij socioculturele organisaties voor specifiek doelpubliek in het kader van interculturaliteit of armoedebestrijding.)
- Vind je de differentiatie terecht?
- Wat vind je van de eigen inbreng van de organisator (60 euro of 35 euro)? Vind je deze hoog genoeg?
- Wat vind je van het subsidiebedrag van 100 euro?

- Hoe reageren organisatoren op de tarieven en subsidies?
- Wat vind je van de 'first come, first served'-regel bij de auteurslezingenbeurzen? (Als je op de auteurslijst staat, kun je maximaal 15 keer per jaar een subsidie van 100 ontvangen.)

Administratie

- Doe je zelf al je administratie, of werk je met een boekhouder/accountant?
- Hoeveel kost jouw boekhouder?
- Welke administratieve taken kosten je vooral veel tijd?
- In welk statuut doe je lezingen/voordrachten?
- Welk BTW-tarief hanteer je?
- Waarom/op wiens advies?
- Deel je de factuur weleens op in een deel vergoeding auteursrechten en een deel prestatievergoeding/beroepsinkomsten? Zo ja, welke verhouding?
- Waarom/op wiens advies?
- Wat vind je van de wijze waarop Literatuur Vlaanderen een deel van de administratieve handelingen overneemt?
- Welke verschillen ervaar je tussen lezingen en opdrachten via Literatuur Vlaanderen en daarbuiten?
- De Kleine Vergoedingsregeling (KVR) is in principe bedoeld als forfaitaire kostenvergoeding voor amateurkunstenaars. Sinds 1 januari 2020 is het voor personen die gebruik willen maken van de KVR verplicht om een kunstenaarskaart te hebben. Ben je hiervan op de hoogte? En bezit je een kunstenaarskaart?
- Vermeld je een betalingstermijn op je facturen? Zo ja, welk termijn?
- Hoe vaak komt het voor dat je niet binnen je betalingstermijn betaald wordt?
- Zijn er bepaalde typen opdrachtgevers die laat/langzaam betalen?
- Wat is de langste periode dat je op een betaling hebt moeten wachten?

Hulp zoeken en vragen stellen

- Bij wie klop je aan als je vragen hebt over de onderwerpen die we besproken hebben? (Collega's, Vlaamse Auteursvereniging, Auteursbond Nederland, Literatuur Vlaanderen, Cultuurloket, PEN Vlaanderen, boekhouder etc.)
- Welke vragen legde je aan wie voor?
- Hoe tevredenheid was je over de hulp en antwoorden?
- Heb je dezelfde vraag weleens voorgelegd aan verschillende loketten? En kreeg je hetzelfde antwoord?
- Heb je nood aan één centraal loket voor administratieve, juridische, fiskale etc. vragen van makers? Zo ja, wie is volgens jou daarvoor de meest aangewezen partner?

Overig

- Hoe vaak wordt een lezing/workshop van jou voor scholieren georganiseerd door een school en hoe vaak via een bibliotheek?
- Ervaar je verschillen/voordelen/nadelen tussen deze twee vormen?
- Heb jij het idee dat er grote verschillen zijn in vergoedingen tussen collega's?
- Wat veroorzaakt volgens jou die verschillen?

- Ben je wel eens bereid onbezoldigd te werken? Welke redenen zijn er voor jou om onbezoldigd te werken?
- Hoe vaak komt dit voor?
- Wat vind je van onbezoldigd optreden en/of schrijven voor radio en televisie?
- Heb je weleens gewerkt voor een alternatieve vergoeding? (boekenbonnen, Fnac-bonnen, goederen etc.)
- Waarom?
- Ken je de Bestuurscode Cultuur? (Op 26 juni 2020 presenteerde het Bilzen Fonds Cultuurmanagement in samenwerking met Cultuurloket en deBuren een vernieuwde versie van de 'Bestuurscode Cultuur' aan de Vlaamse Overheid.)
- Welke verbeteringen zijn er volgens jou mogelijk op het gebied van deze onderwerpen? Wat zou jij doen als Literatuur Vlaanderen?
- Ken je de minimumtarieven en standaardtarieven? Wat vind jij van deze tarieven?
- Wil je nog iets anders kwijt?

BIJLAGE 2: REACTIE LITERATUUR VLAANDEREN

Literatuur Vlaanderen heeft de conclusies en adviezen van dr. Kila van der Starre doorgenomen. In deze reactie tonen we hoe we met de adviezen aan de slag zullen gaan. Hier en daar gaan we ook dieper in op bepaalde uitspraken uit het rapport.

1 AUTEURSLEZINGEN

Literatuur Vlaanderen ondersteunt auteurslezingen van auteurs die op de auteurslijst opgenomen zijn. Een organisator die subsidie aanvraagt, krijgt honderd euro korting op het totaalhonorarium van de auteur. Van der Starre stelt in haar onderzoek inhoudelijke vragen over deze subsidielijnen aan de respondenten. Daarnaast worden datagegevens van door Literatuur Vlaanderen gesubsidieerde auteurslezingen in 2019 geanalyseerd om een beeld te krijgen van de gemiddelde auteurshonoraria.

MINIMUMHONORARIUM OF MINIMALE BIJDRAGE VAN DE ORGANISATOR

De meeste respondenten geven aan dat de minimale eigen inbreng van de organisator [...] hoger zou mogen zijn. Meerdere respondenten stellen een regeling voor waarbij 250 euro voor iedereen de minimale vergoeding is, waarbij 150 euro wordt ingelegd door de organisatie en 100 euro subsidie is. (Van der Starre, 2022, 13)

Op dit moment moet een organisator minimaal 35 of 60 euro bijdragen om een subsidie voor een auteurslezing te kunnen ontvangen.¹ Uit het onderzoek blijkt dat die minimale bijdrage hoger zou moeten zijn. Verschillende respondenten geven aan dat een minimale eigen inbreng van 150 euro correcter zou zijn. Literatuur Vlaanderen gaat akkoord met de stelling dat de minimale eigen inbreng van de organisator hoger zou mogen zijn. Op die manier wil ze een correctere vergoeding voor de auteur voorzien. Het blijkt wel een complexe oefening om te bepalen wat die minimale eigen inbreng dan precies moet zijn. Het honorarium van een auteur heeft vaak te maken met verschillende factoren, waarbij voorbereidingstijd met stip op één staat (Van der Starre, 2022, 5-6). Daarbij komt ook het feit dat het merendeel van de gesubsidieerde lezingen in een schoolcontext wordt gegeven, waarbij auteurs vaak meerdere (dezelfde) lezingen op één dag geven. In 2019 was het zo dat 71,4% van alle gesubsidieerde lezingen op school of in de bibliotheek plaatsvonden (zie tabel 1).

Tabel 1

Organisatie	Aantal lezingen	%
Bibliotheek	1.292	44,0%
School	802	27,4%
Socio-culturele vereniging	546	18,6%
Kunstenorganisatie	88	3,0%
Cultuurcentrum	116	3,9%
Boekhandel	36	1,2%
Leesclub	19	0,6%
Zorginstelling	38	1,3%

¹ Als organisator moet je – naast de subsidie – een bijkomende vergoeding voorzien voor de auteur. Je moet ook de vervoersonkosten van de auteur betalen. De minimale eigen bijdrage is afhankelijk van je type organisatie en in sommige gevallen ook het doelpubliek van de lezing: scholen: minimaal 35 euro eigen inbreng voor het honorarium; leesclubs: minimaal 60 euro eigen inbreng voor het honorarium; bibliotheken: minimaal 35 euro eigen inbreng voor het honorarium (schoolpubliek); minimaal 60 euro eigen inbreng voor het honorarium (algemeen publiek); socioculturele organisaties, zorginstellingen, cultuur- en gemeenschapscentra, organisaties voor kunsteducatie en sociaal-artistieke werking en boekhandels: minimaal 35 euro eigen inbreng voor het honorarium (voor specifiek doelpubliek in het kader van interculturaliteit of armoedebestrijding); minimaal 60 euro eigen inbreng voor het honorarium (algemeen publiek).

Om de tarieven voor minimale bijdragen te bepalen, moet Literatuur Vlaanderen dus rekening houden met de verschillende factoren die een invloed hebben op de prijszetting. Daarbij kan het zinvol zijn om verschillende bedragen te bepalen voor verschillende situaties (bijvoorbeeld een minimale bijdrage voor één lezing per dag versus een minimale bijdrage voor meerdere lezingen per dag).

Van der Starre analyseert in het rapport ook de auteurs honoraria van de door Literatuur Vlaanderen gesubsidieerde lezingen uit 2019. Wanneer we die cijfers specifiek gaan bekijken voor lezingen in scholen en bibliotheken (zie tabel 2 en 3) merken we op dat de prijs per lezing inderdaad afhankelijk is van het aantal lezingen dat een auteur op dezelfde dag geeft.

Tabel 2: honorarium per lezing afhankelijk van aantal lezingen per dag in scholen en bibliotheken

	Mediaan	Gemiddelde	Minimum	Maximum	<i>Aantal lezingen</i>
1 lezing	€ 250,00	€ 269,45	€ 135,00	€ 600,00	405
2 lezingen	€ 170,00	€ 184,83	€ 67,50	€ 600,00	347
3 lezingen	€ 166,67	€ 177,34	€ 110,00	€ 466,66	127
4 lezingen	€ 173,13	€ 166,35	€ 80,00	€ 240,00	20
5 lezingen	€ 238,00	€ 238,00	€ 196,00	€ 280,00	2
6 lezingen	€ 150,00	€ 150,00	€ 150,00	€ 150,00	1

Tabel 3: honorarium per dag afhankelijk van aantal lezingen per dag in scholen en bibliotheken

	Mediaan	Gemiddelde	Minimum	Maximum	<i>Aantal lezingen</i>
1 lezing	€ 250,00	€ 271,51	€ 135,00	€ 600,00	405
2 lezingen	€ 350,00	€ 377,28	€ 135,00	€ 1.200,00	347
3 lezingen	€ 540,00	€ 556,37	€ 200,00	€ 1.400,00	127
4 lezingen	€ 692,50	€ 670,09	€ 350,00	€ 960,00	20
5 lezingen	€ 1.190,00	€ 1.190,00	€ 980,00	€ 1.400,00	2
6 lezingen	€ 900,00	€ 900,00	€ 900,00	€ 900,00	1

Daaruit blijkt dat auteurs vaak één, twee of drie lezingen per dag geven. Auteurs die vier of meer lezingen per dag geven zijn in de minderheid. De gegevens van die laatste groep zijn dus minder interessant voor verdere interpretatie. We zien in deze tabellen dat zowel de mediaan als het gemiddelde van het auteurshonorarium zakt naarmate er meer lezingen per dag worden gegeven. Ook het minimumhonorarium voor een lezing duikt naar omlaag wanneer er twee of meer lezingen worden gegeven.

Het is ook interessant om te kijken hoeveel lezingen er tegen het minimumhonorarium worden gegeven. In tabel 4 staat dat de auteur bij 12% van de geanalyseerde lezingen een honorarium van 135 euro of minder ontvangt. 9% van de lezingen gaan door voor 135 euro, 3% gaan door voor een lager honorarium (omdat er meerdere gesubsidieerde en niet-gesubsidieerde lezingen op één dag plaatsvinden).

Tabel 4: aantal lezingen aan of onder het minimumhonorarium van 135 euro

Aantal lezingen met honorarium van 135 euro	77	9%
Aantal lezingen met honorarium van minder dan 135 euro	29	3%
Totaal aantal lezingen gelijk aan of onder het minimumhonorarium van 135 euro	106	12%
<i>Totaal geanalyseerde lezingen</i>	<i>902</i>	<i>100%</i>

Het is dus belangrijk om rekening te houden met de impact die een verhoging kan hebben voor organisatoren met beperkte budgetten voor lezingen. Want zou dat betekenen dat 12% van de lezingen in scholen en bibliotheken niet meer zou doorgaan?

Het is alvast wel relevant om de minimale bijdrage van de organisator aan te passen. Daarbij moeten we rekening houden met de verschillende factoren die in het rapport genoemd worden, maar ook met het aantal lezingen dat een auteur per dag geeft en de budgetten van kleine organisatoren zoals scholen. Literatuur Vlaanderen gaat daarvoor verder in gesprek met relevante spelers voor de voorbereiding van een nieuwe reglementswijziging.

MAXIMUMHONORARIUM OF MAXIMALE INBRENG VAN DE ORGANISATOR

Ook geven verschillende respondenten aan dat het maximum (500 euro eigen inbreng van de opdrachtgever voor een subsidie van 100 euro) afgeschaft zou mogen worden. Er leeft veel onbegrip over deze regel. Vindt Literatuur Vlaanderen dat auteurs niet meer dan 600 euro mogen ontvangen voor een optreden? Ook wordt er opgemerkt dat door deze regeling sommige organisaties 'dure' auteurs niet kunnen betalen. Een regeling zonder plafond zou beter zijn. (Van der Starre, 2022, 13)

Literatuur Vlaanderen vindt absoluut niet dat auteurs niet meer dan 600 euro voor een optreden zouden mogen ontvangen. Wel kiest het team er bewust voor om die grens te hanteren voor de subsidies voor auteurslezingen.

Het budget voor subsidies is beperkt. Daarom vermeldt het reglement voor auteurslezingen enkele beperkingen voor de subsidies. Zo kunnen zowel organisatoren als auteurs een beroep doen op maximaal vijftien subsidies per jaar. Het plafond van 600 euro is een andere beperkende maatregel. Op die manier gaan de subsidies in de eerste plaats naar organisaties die anders geen auteur zouden kunnen uitnodigen. Dat volgt de redenering dat een organisatie die 500 euro ter beschikking heeft voor een auteurslezing ook makkelijker boven dat budget kan gaan dan een organisatie die 150 of 200 euro budget heeft.

Auteurs die (in bepaalde gevallen) een honorarium van meer dan 600 euro vragen krijgen ook een profiel op de auteurslijst. Organisatoren kunnen de auteurs op die manier wel vinden en uitnodigen voor een lezing. De lezing zal alleen niet met steun van Literatuur Vlaanderen kunnen plaatsvinden. Op die manier kan Literatuur Vlaanderen het beperkte subsidiebudget zo optimaal mogelijk inzetten.

DEADLINES

Een aantal respondenten geeft aan het ongunstig te vinden dat een optreden met een auteurslezingenbeurs minstens één maand op voorhand geregeld moet worden, omdat sommige organisaties minder dan een maand op voorhand om een optreden vragen (soms omdat ze pas op een laat moment weten hoeveel subsidie ze voor een evenement zullen ontvangen). Een termijn van twee weken zou bijvoorbeeld beter zijn.

Daarnaast geeft een aantal respondenten aan het ongunstig te vinden dat een optreden met een auteurslezingenbeurs maximaal één jaar op voorhand aangevraagd kan worden. Verschillende jeugd auteurs ontvangen bijvoorbeeld langer dan twaalf maanden op voorhand al verzoeken van scholen om optredens vast te leggen. Een termijn van twee jaar zou bijvoorbeeld beter zijn. (Van der Starre, 2022, 13)

Literatuur Vlaanderen begrijpt dat organisatoren en auteurs graag meer flexibele aanvraagdeadlines willen. Op dit moment wordt er gewerkt aan een nieuwe website voor www.auteurslezingen.be. Tijdens dat proces wordt ook een oefening gemaakt om de aanvraagperiode nog verder te versoepelen (enkele jaren geleden werd de aanvraagdeadline al aangepast van twee maanden naar één maand voor de lezing). De deadline moet natuurlijk nog steeds praktisch haalbaar blijven voor de organisator, de auteur en voor Literatuur Vlaanderen. Een subsidieaanvraag moet een aantal stappen kunnen doorlopen voor de lezing van start gaat. Dat proces is maar deels geautomatiseerd. Het team

moet dus de tijd hebben om elke aanvraag te bekijken en te verwerken. Met bijna 3.000 lezingen per jaar is dat een tijdrovende klus.

VERGOEDINGEN UITBETALEN VIA AUTEURSRECHTEN

Sommige makers factureren via het bedrijf Creative Shelter, dat zorgt voor een uitbetaling in een deel auteursrechtenvergoeding, wat belastingtechnisch gunstig is. Anderen doen het zelf. Een aantal respondenten geeft aan het jammer te vinden dat Literatuur Vlaanderen niet met deze verdeling werkt voor de auteurslezingenbeurzen. (Van der Starre, 2022, 14)

Toen Literatuur Vlaanderen in 2013 startte met de subsidies voor auteurslezingen werd er juridisch advies ingewonnen over het al dan niet uitbetalen via auteursrechten. Hoewel dat advies initieel positief was, bleek uit gesprekken met verschillende actoren in het veld (waaronder VAV) dat dit niet voor iedere auteur even gunstig zou zijn.

Daarnaast blijkt dat er op dit moment veel vraagtekens zijn over de gunstige belastingregeling voor auteursrechten. Er wordt regelmatig misbruik van gemaakt, waardoor het systeem onder druk staat. Zolang er hierover geen duidelijkheid is, lijkt het niet aangewezen om op dit vlak aanpassingen door te voeren. Wel kunnen auteurs ervoor kiezen om hun auteurslezingen te laten uitbetalen via een factuur van Creative Shelter.

2 VERTALERS

De ondervraagde vertalers hebben verder specifieke bedenkingen bij het huidige beurzensysteem van Literatuur Vlaanderen:

Ten tweede beschouwen de ondervraagde Vlaamse vertalers de situatie rond vertaalsubsidies in Vlaanderen als minder gunstig dan in Nederland. In het Vlaamse systeem moeten vertalers namelijk bij iedere nieuwe beursaanvraag een fragment vertalen en worden ze bij iedere aanvraag weer beoordeeld door een expert, terwijl vertalers in Nederland na het vertalen van twee boeken die goedgekeurd zijn, beschouwd worden als ervaren vertalers, waarna ze een bepaald hoger woordtarief mogen gebruiken en niet meer vooraf door experts beoordeeld worden. De vertalers beschouwen het Nederlandse systeem als beter, omdat vertalers in dat systeem in het begin van hun carrière beoordeeld worden, waarna ze erkenning krijgen *en houden*. Het Vlaamse systeem ervaren de vertalers als onlogisch, stresserend en tijdrovend: het kost iedereen in het vak veel tijd, energie en emotie, geven de respondenten aan, omdat collega's geregeld moeten optreden als experts en beoordelaars van elkaars werk, terwijl ze ook collega's én concurrenten van elkaar zijn. Bovendien beschouwen de respondenten de vergoedingen voor het beoordelen van elkaars werk als te laag. (Van der Starre, 2022, 10)

Literatuur Vlaanderen is er zich van bewust dat vertalers vaak in moeilijke (financiële) omstandigheden moeten werken en probeert daarom op verschillende manieren steun te bieden. Zo creëerden we onlangs de mogelijkheid voor vertalers in het Nederlands om 1.000 euro aan te vragen voor een fragmentvertaling. Met die subsidie krijgen literaire vertalers tijd om een fragmentvertaling te maken en daarmee een Vlaams literair werk onder de aandacht te brengen van buitenlandse uitgevers of mediators. Op die manier wil Literatuur Vlaanderen vertalers bevestigen in hun rol van literaire ambassadeurs en het benaderen van uitgevers stimuleren. Ook krijgen vertalers toegang tot de nieuwe regeling voor talentontwikkeling. Met een talentontwikkelingsbeurs kun je als vertaler kosten voor je artistieke of professionele verdieping en ontwikkeling deels financieren (tot 2.500 euro per jaar). Daarnaast werd het woordtarief sinds 2020 tot twee maal toe met een cent verhoogd, zodat wie een projectbeurs ontvangt nu een groter bedrag krijgt voor een hetzelfde aantal vertaalde woorden.

Maar het draait natuurlijk niet enkel om financiële steun, we hechten ook belang aan een goede dienstverlening en efficiënte procedures. We voerden daarover recent al heel wat gesprekken, zowel met de betrokken medewerkers van Literatuur Vlaanderen als met de collega's van het Nederlands

Letterenfonds, de voorzitter van de adviescommissie vertalingen en een aantal vertalers. Verder staat er ook nog een rondetafelgesprek met de VAV gepland over dit onderwerp. Pistes om te onderzoeken zijn:

- De noodzaak van een fragmentvertaling in het dossier
- Een vereenvoudiging van de beoordelingsprocedure
- Hoe vaak moet een vertaler beoordeeld worden
- Een vereenvoudiging van het aantal categorieën om het woordtarief toe te kennen
- Hoe uitgebreid moeten de nadere motiveringen zijn

Dit zou moeten leiden tot een aanpassing van de werkwijze vanaf 2023.

3 VLAANDEREN EN NEDERLAND

Omdat Nederland en Vlaanderen een taal delen, delen ze ook een literair veld en boekenmarkt. Dat wil zeggen dat Vlaamse auteurs ook gepubliceerd worden door Nederlandse uitgevers (en vice versa), dat boeken meestal in het volledige taalgebied verspreid worden door distributiecentrum CB en dat Vlaamse en Nederlandse auteurs vaak in het andere gebied aan de slag gaan voor auteurslezingen of andere literaire opdrachten.

Verschillende respondenten merken op dat het beter zou zijn als het beleid op basis van taal gelijkgetrokken werd, in plaats van op basis van het land waarin je woont. Veel Vlaamse makers worden namelijk uitgegeven door uitgeverijen die in Nederland gevestigd zijn en die functioneren in het Nederlandse economische systeem. Veel respondenten zijn daarnaast voorstander van één Schrijverscentrale (of iets wat erop lijkt) voor heel Vlaanderen en Nederland. Ook het samengaan van de VAV en De Auteursbond is een wens van verschillende respondenten, omdat het betalen van beide lidmaatschappen als ongunstig wordt ervaren en het kunnen contacteren van één informatiepunt efficiënter zou zijn. (Van der Starre, 2022, 12)

Aan de andere kant is er geen eengemaakt beleid voor het volledige taalgebied. Het Nederlands Letterenfonds en Literatuur Vlaanderen geven het beleid voor hun gebied vorm, de Schrijverscentrale regelt auteurslezingen in Nederland terwijl Literatuur Vlaanderen via auteurslezingen.be steun biedt aan lezingen in Vlaanderen, de VAV verdedigt de belangen van auteurs in Vlaanderen terwijl de Auteursbond dat in Nederland doet... Hoewel dat niet altijd logisch lijkt, zijn er toch specifieke redenen om deze organisaties niet zomaar te laten samenvloeien in één overkoepelende organisatie. Denk daarbij aan verschillen in wetgeving tussen Vlaanderen en Nederland of de verschillende regeringen die subsidies in hun gebied mogelijk maken. De diverse organisaties van vandaag proberen samenvoegen (één auteursvereniging, één fonds...) voor het hele gebied lijkt dus niet haalbaar. Meer samenwerking is wel aan de orde.

Daarnaast wil Literatuur Vlaanderen ook het verschil tussen de Schrijverscentrale en www.auteurslezingen.be kort toelichten. Waar Literatuur Vlaanderen een dienst is waarbij er voor literaire lezingen subsidie aangevraagd kan worden, is de Schrijverscentrale een dienst die alle literaire auteurslezingen regelt voor een bepaalde groep auteurs en voor die dienstverlening ook een financiële bijdrage vraagt aan de organisator. Slechts voor bepaalde lezingen van jeugdauteurs wordt er een subsidie tot 25 euro voorzien voor de organisator. De Schrijverscentrale bemiddelt dan ook voor het maken van de afspraken tussen auteur en organisator, terwijl deze partijen in het systeem van Literatuur Vlaanderen onderling alle afspraken maken, vóórdat de subsidieaanvraag wordt ingediend. De essentie van beide organisaties is dus anders. Ook werken er momenteel drie medewerkers (met elk nog een ander takenpakket) voor auteurslezingen bij Literatuur Vlaanderen, terwijl de Schrijverscentrale een vijftiental medewerkers in dienst heeft voor enkel deze werking.

4 PROBLEMATISCHE FOCUS OP VERNIEUWING

In het rapport leest Literatuur Vlaanderen dat sommige respondenten een problematische focus op vernieuwing ervaren:

Ten vierde is er aandacht nodig voor de soms problematische focus op vernieuwing door Literatuur Vlaanderen en opdrachtgevers in het literaire veld. Sommige respondenten geven aan een zware druk op vernieuwing te ervaren, die soms het creatieve proces en de *fair practice* in de weg staat. Zowel bij literaire opdrachten vanuit organisaties, als bij regelingen vanuit fondsen, speelt vernieuwing vaak een belangrijke rol. (Van der Starre, 2022, 14)

In het meerjarenplan 2021-2025 van Literatuur Vlaanderen werd er een hoofdstuk gewijd aan literaire innovatie. Uit reacties van het veld bleek immers dat de bestaande ondersteuningsmogelijkheden geen of te weinig ruimte boden voor initiatieven die buiten de scope van het boek vielen.

De vraag van makers van literaire podcasts en hoorspelen, literaire games, online literatuur, maar ook van niet-digitale vormen van literatuur buiten het boek, zoals optredens door slamdichters en andere literaire performers, klinkt steeds luider. Een organisatie die innovatie nastreeft en naar de toekomst kijkt, moet daarop kunnen inspelen en we stellen vast dat deze groep geen plaats krijgt binnen de bestaande regelingen van Literatuur Vlaanderen. (Literatuur Vlaanderen, 2020, 16)

In het beschrijven van die nieuwe focus merkte Literatuur Vlaanderen wel al op dat dit niet betekent dat “de rijke traditie van literatuur binnen het boek niet langer geapprecieerd wordt. Wel pleiten we voor een voorzichtige verruiming van het huidige instrumentarium ten voordele van nieuwe stemmen, meerstemmigheid, literatuur buiten het boek, digitale innovatie, vernieuwende partnerschappen en cross-overs, zonder de premisse van kwaliteit uit het oog te verliezen” (Literatuur Vlaanderen, 2020, 16). Meer aandacht voor vernieuwing betekent dus niet dat meer ‘klassieke’ kwaliteitsvolle literaire projecten niet meer gesubsidieerd kunnen worden.

Het is misschien wel een goed idee om deze focus ook in andere communicatie naar het veld toe te nuanceren. Literatuur Vlaanderen heeft daarom alvast haar reglementen doorgenomen om na te gaan waar en op welke manier de focus op vernieuwing verwoord wordt. Een overzicht daarvan vind je in tabel 5.

Tabel 5: overzicht vernieuwing en innovatie in reglementen van Literatuur Vlaanderen

Doelgroep	Regeling	Vermeldingen
Auteurs	Werkbeurzen	"Voor strips wordt kwaliteit bepaald aan de hand van de aanwezigheid van een authentieke auteursstem en/of bewuste aandacht voor vernieuwing en durf."
	Talentontwikkeling	"Bij de beoordeling wordt ten slotte bijzondere aandacht besteed aan projecten die bijdragen aan de beleidsdomeinen en -doelen van Literatuur Vlaanderen die in het meerjarenplan omschreven worden (diversiteit, literaire innovatie, leesbevordering, internationale ambitie)."
	Auteurslezingen	geen
	Projectsubsidies theatertekst	geen
	Residenties	geen
	Travel grant	geen
Vertalers	Projectbeurzen literair vertalers	geen
	Stimuleringssubsidies literair vertalers	geen
	Vertaling fragment in het NL	geen
Uitgevers	Productiesubsidies	geen
	Doelgroepgerichte publicaties	geen

Literaire tijdschriften	1. "Literatuur Vlaanderen zet in de periode 2021-2025 in op een aantal beleidsprioriteiten, die ook (deels) door de tijdschriften ingevuld kunnen worden: talentontwikkeling van literaire makers, literaire innovatie, literair ondernemerschap, breed bereik van verschillende doelgroepen en literatuur in een internationaal perspectief. Niet elk tijdschrift hoeft in dezelfde mate in te zetten op alle beleidsprioriteiten: het is vooral belangrijk om je eigen DNA te beschrijven en motiveren." 2. Uit de beoordelingscriteria: "de keuzes en accenten wat betreft genres en auteurs, met aandacht voor diversiteit, vernieuwing en kwetsbare genres"
Translation grants	geen
Organisatoren	
Auteurslezingen	geen
Leesbevordering	"Aandacht voor specifieke doelgroepen en uitdagende, minder vanzelfsprekende of nieuwe vormen van literatuur is een pluspunt."
Literair grensverkeer	1. "Het ontwikkelen van literaire projecten met een bijzondere of vernieuwende opzet in het kader van grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden." 2. "Meer bepaald wil het reglement prioriteit geven aan nieuwe initiatieven die: × hiervoor met partners samenwerken die zorgen voor een lokale inbedding; × een ruimte voor doordachte en organische uitwisseling creëren." 3. "Literatuur Vlaanderen hecht belang aan een brede en rijke weerspiegeling van de maatschappij in het literaire aanbod en spoort organisaties aan om actief en duurzaam bij te dragen aan diversiteit en inclusie. Aandacht voor specifieke doelgroepen en uitdagende, minder vanzelfsprekende of nieuwe vormen van literatuur is een pluspunt. Inclusie betekent dat iedereen welkom is, ongeacht socio-economische of culturele afkomst, gender, seksuele voorkeur, lichamelijke of verstandelijke beperking."
Literaire manifestaties	1. "De initiatieven getuigen van dynamiek, hebben een unieke uitstraling en een eigen gezicht. Ze hebben een doordacht en origineel concept. Daarbij mag door de initiatiefnemers met diverse vormen van literatuur geëxperimenteerd worden." 2. Literatuur Vlaanderen hecht belang aan een brede en rijke weerspiegeling van de maatschappij in het literaire aanbod en spoort literaire spelers aan om actief en duurzaam bij te dragen aan een inclusief letterenveld. Als organisator maak je een bewuste keuze voor de invulling van je evenement en het doelpubliek dat je ermee wil bereiken. Je omschrijft helder hoe je invulling geeft aan inclusie en hoe je er concreet mee aan de slag gaat. Daarbij verlies je specifieke doelgroepen en uitdagende of minder vanzelfsprekende inhoud niet uit het oog. Aandacht voor specifieke doelgroepen of minder vanzelfsprekende inhoud is een pluspunt, net als aandacht voor kwetsbare literaire genres en nieuwe vormen van literatuur. Je leest meer op www.elkverhaaltelt.org . 3. Uit de beoordelingscriteria: "Is het voorgestelde programma/initiatief sterk? Biedt de manifestatie een literaire meerwaarde en is ze innovatief?"
Literaire organisaties	1. Uit de beleidsprioriteiten: "1. LITERAIRE INNOVATIE: Literaire innovatie brengt nieuwe stemmen, nieuwe verhalen en nieuwe verhaalvormen aan het licht. Literatuur bestaat steeds meer buiten het boek, in fluïde en hybride vormen, waar de grenzen tussen literaire creatie, promotie en presentatie wegvallen. Sommige auteurs brengen literatuur op een podium, anderen maken de cross-over met niet-literaire kunstvormen. Tentoonstellingen en evenementen creëren een literaire beleving buiten het boek, digitale ontwikkelingen zorgen voor nieuwe dragers voor literaire content, auteurs verzamelen zich in literaire collectieven... Een literaire organisatie kan makers helpen bij het ontwikkelen, creëren, promoten en/of presenteren van innovatieve vormen van literatuur. 2. Uit de beleidsprioriteiten "2. TALENTONTWIKKELING VAN LITERAIRE MAKERS: [...] Specifieke aandacht gaat uit naar wie nu geen steun vindt binnen de reguliere subsidieregelingen: literaire makers die inzetten op innovatie of literatuur buiten het boek, nieuwe stemmen die zorgen voor een diversifiëring van het aanbod." 3. Uit het kopje 'functies': "Creatie en ontwikkeling: het stimuleren en ondersteunen van de creatie van nieuwe literaire producten, literaire experimenten (bijvoorbeeld nieuwe presentatievormen) of kruisbestuivingen met andere kunsten door en bij literaire makers;"

Daaruit blijkt dat vooral de reglementen voor de doelgroep organisatoren vaak vernieuwing en innovatie noemen in de beoordelingscriteria. Ook de meerjarige steun voor literaire tijdschriften noemt vernieuwing als een belangrijk beoordelingscriterium. Literatuur Vlaanderen denkt na of en hoe ze deze informatie moet nuanceren, want het kan niet de bedoeling zijn dat vanaf nu alleen nog projecten met een vernieuwende insteek gesubsidieerd worden.

5 BEURZENSYSTEEM NAAR DEZELFDE MENSEN

De ondervraagde literaire makers geven aan dat volgens hen de werkbeurzen van Literatuur Vlaanderen vaak naar dezelfde makers gaan:

[Verder] leeft onder de respondenten de wens om het beurzensysteem te veranderen. Velen merken op dat veel werkbeurzen telkens weer naar dezelfde makers gaan van wie de gemiddelde leeftijd boven de vijftig jaar ligt. Een groot deel daarvan zijn auteurs die al jaren gevestigd zijn en in de ogen van sommige respondenten een werkbeurs minder hard nodig hebben dan bijvoorbeeld nieuw talent dat nog naam moet maken in het literaire veld. Het zou volgens verschillende ondervraagden beter zijn als meerdere makers kleine bedragen zouden ontvangen, in plaats van een grotendeels vaste groep enkele hoge bedragen. (Van der Starre, 2022, 15)

Het is ten eerste belangrijk om toe te lichten dat auteurs geen werkbeurs uitbetaald krijgen wanneer hun jaarlijks inkomen hoger ligt dan de inkomensgrens. Uit het reglement voor werkbeurzen voor literaire auteurs: "Is je individueel netto-belastbaar jaarinkomen voor 2020 (aanslagjaar 2021) hoger dan 45.200 euro? Dan kan er geen subsidie worden betaald. [...] De betaalde subsidie kan nooit meer zijn dan het verschil tussen de inkomensgrens (45.200 euro) en het netto-belastbaar inkomen van de aanvrager in 2020, met een maximum van 21.600 euro." De uitbetaalde beurzen gaan dus altijd naar auteurs die dit echt nodig hebben. Het is daarbij niet onbelangrijk dat mid-careers en gevestigde makers ook nood hebben aan financiële steun voor het uitvoeren van hun literaire plannen.

Om verder na te gaan of de perceptie van de ondervraagde makers klopt, analyseerde Literatuur Vlaanderen voor de voorbije vijf jaar (2017-2021) het slaagpercentage van eerste aanvragers t.o.v. terugkerende aanvragers en de leeftijd van de auteurs aan wie een werkbeurs toegekend werd. Uit de eerste analyse blijkt dat het slaagpercentage voor nieuwe aanvragers inderdaad lager ligt dan bij terugkerende aanvragers (zie tabel 6). Een verklaring daarvoor is dat onsuccesvolle eerste aanvragers vaak geen tweede aanvraag indienen. Daarnaast kan je ook maar één keer eerste aanvrager zijn. De profielen in de groep terugkerende aanvragers liggen dus sterk uit elkaar. Sinds 2021 is er ook een nieuw reglement voor literaire werkbeurzen, waarbij startende auteurs al na de publicatie van een eerste boek in aanmerking kunnen komen voor een jaarlijkse beurs. Tot daarvoor konden auteurs met één publicatie slechts een eenmalige stimuleringsbeurs ontvangen tot ze een tweede boek gepubliceerd hadden. In 2021 kwam 36% van de aanvragen voor een werkbeurs van een auteur die nog niet eerder een beroep deed op dit systeem, tegenover 21% in 2020. Maar ook het aandeel werkbeurzen dat aan eerste aanvragers werd toegekend lag nog nooit hoger: 28% in 2021 tegenover slechts 15% in 2020, en vergelijkbare cijfers in de voorgaande jaren. De bijzonder opvallende stijging is te linken aan het nieuwe, eengemaakte reglement en zal naar verwachting de komende jaren minder uitgesproken zijn. Toch is het expliciet de bedoeling om met dit reglement niet alleen de gevestigde waarden maar ook nieuwe namen te blijven aanspreken.

Tabel 6: slaagpercentage eerste en terugkerende aanvragers

	2021	2020	2019	2018	2017
Slaagpercentage eerste aanvraag	57%	51%	58%	67%	47%
Aantal eerste aanvragen	69	35	26	30	36
Eerste aanvragen met subsidie	39	18	15	20	17
Eerste aanvragen zonder subsidie	30	17	11	10	19

Slaagpercentage terugkerende aanvraag	81%	78%	82%	83%	84%
Aantal terugkerende aanvragen	125	129	129	121	131
Aantal terugkerende aanvragen met subsidie	101	100	106	101	110
Aantal terugkerende aanvragen zonder subsidie	24	29	23	20	21

Totaal aanvragers	194	164	155	151	167
Aantal eerste aanvragers	69 (36%)	35 (21%)	26 (17%)	30 (20%)	36 (22%)
Aantal terugkerende aanvragen	125 (64%)	129 (79%)	129 (83%)	121 (80%)	131 (78%)

Totaal toegekende aanvragen	140	118	121	121	127
Aantal toegekende aanvragen eerste aanvragers	39 (28%)	18 (15%)	15 (12%)	20 (17%)	17 (13%)
Aantal toegekende aanvragen terugkerende aanvragers	101 (72%)	100 (85%)	106 (88%)	101 (83%)	110 (87%)

Ten slotte toont tabel 7 een overzicht van de leeftijd van literaire makers die de afgelopen vijf jaar een beurs toegekend kregen. Die toont dat de verdeling van de beurzen in de verschillende leeftijdscategorieën redelijk gelijkloopt. Het is dus zeker niet zo dat een bepaalde categorie van auteurs meer beurzen toegekend krijgt. Het valt wel op dat de jongste en oudste categorie auteurs minder beurzen aanvragen en toegekend krijgen.

Tabel 7: aantal auteurs per leeftijdscategorie met een toegekende beurs

Leeftijdscategorie	2017	2018	2019	2020	2021
18-25	1	4	1	2	4
26-35	34	29	26	34	31
36-45	36	34	43	37	45
46-55	38	33	31	26	28
56-65	19	24	21	27	27
65+	6	6	7	6	4